

Landbruksplan

Kommunedelplan landbruk 2021-2033

Innhald

I	Bakteppe for planarbeidet.....	5
1	Føremålet med planarbeidet	6
1.1	Eit framtidsretta, optimistisk og robust landbruk	7
2	Planprosess og organisering.....	8
2.1	Medverknad.....	8
2.2	Avgrensingar av planen	8
2.3	Overordna føringar og planar.....	9
3	Om landbruket i Hå	11
II	Næringsgrunnlag	14
4	Framtidslandbruket.....	15
4.2	Tidleg og tydeleg kommunikasjon.....	16
5	Eit levande landskap.....	18
5.1	Vilje og støtte til samspel	18
5.2	Artsmangfald og gratis tenestar	19
5.3	Kjelder til forureining frå landbruket	26
5.4	Kulturminne og kulturlandskapet	30
5.5	Skogbruk og skogforvaltning	33
6	Klimasmart jordbruk	34
6.1	Biogass.....	35
6.2	Husdyrgjødsel – problem eller ressurs?	36
6.4	Avstandar og bruksrasjonalisering	36
7	Næringsutvikling	38
7.1	Auke matproduksjon og utnytte marknadsmoglegheiter	38
7.2	Lokal vidareforedling	39
7.3	Frukt og bær.....	40
7.4	Honning – nytte kystlynghei til etterspurt produkt	40
7.5	Eigen distribusjon og møte med marknaden.....	41
7.6	Inn på tunet og grøn omsorg.....	43
8	Jord og areal.....	45
8.1	Jordvernmål	45
8.2	Kvalitet på jordbruksareal i Hå.....	47
8.3	Langsiktig grense for landbruk	50
8.4	Landbruket si nedbygging av matjord.....	50
8.5	Flytting av matjord.....	52

8.6	Bruksrasjonalisering og egedomsstruktur	52
8.7	God agronomi og klimagassutslepp.....	55
8.8	Økologisk landbruk i Hå.....	55
8.9	Grønsaksproduksjon – unike føresetnader	57
8.10	Nydyrking	58
8.11	Samla vurderingar og strategi for jord og areal	58
9	Prinsipp for saksbehandling av landbrukssaker (retningslinjer).....	60

Framsidedfoto: Birgitte Lindebø Skeie

Foto s. 5 Hanne Sollesnes

Foto s. 7 Helene Håland

Foto s. 8 Tonje Nærland Kloster

Foto s. 13 Tone Elin Berge

Foto s. 14 Tone Elin Berge

Foto s. 20 Torfinn Nærland

Foto s. 24 Sefany Mesfin

Foto s. 27 Leif Johan Haugstad

Foto s. 29 Sigbjørn Skjørestad

Foto s. 31 Hanne Sollesnes

Foto s. 34 Google maps

Foto s. 34 Norges Skogeierforbund, Hans Asbjørn K. Sørli

Foto s. 43 Per Ivar Vold

Foto s. 45 Leif Johan Haugstad

Foto s. 48 Nina E. Steinkopf

Foto s. 52 Erik H.Aarsland, Hå kommune

Foto s. 53 Stein Aarsland

Foto s. 61 Synnøve Veien

Foto s. 63. Asbjørn Aasland

Foto s. 66 Nina E. Steinkopf

Vedlegg 1

Foto s. 6 Ane Reime

Foto s. 8 Marie Anisdal

Fotnote faktainformasjon i forord:

Statsforvaltaren i Rogaland (2017): [Ny oversikt over landbruksproduksjonane i Rogaland](#)

Forord

Bøndene i Hå er viktige for norsk matproduksjon. Ei oversikt frå Statsforvaltaren i Rogaland syner at i 2014 utgjorde produksjonen i Hå kommune mellom 4 og 10 prosent av landsproduksjonen av kylling, gris, kalv, kumelk og tomat. Også for andre landbruksprodukt er Hå synlege i statistikken. Utbetaling av produksjonstilskot viser at Bøndene i Hå er av dei bøndene i landet som i snitt produserer mest pr. gardsbruk.

Kvifor skal Hå kommune ha ein landbruksplan? Me kan lett tenkje at landbruksnæringa i Hå er ei sterk næring som utviklar seg best sjølv innanfor statleg regelverk utan innblanding frå kommunen. Men, landbruket operer ikkje isolert – tvert i mot er landbruket ei næring som er tett vevd saman med andre sider av samfunnet. Kommunen sitt ansvar som samfunnsutviklar er viktig, særleg med dei noverande store endringane på mange samfunnsområde.

Det er eit politisk bestemt nasjonalt mål å auka matproduksjonen til ei veksande befolkning. I arbeidet med landbruksplanen har me hatt som siktemål å styrke det tradisjonelle landbruket. Planen synleggjer korleis me kan sikre ei langsiktig og berekraftig forvaltning av ressursane som tradisjonelt landbruket byggjer på. Også gjennom å legge til rette for nye næringar vil me styrke verdikjedene i det tradisjonelle landbruket ved auka ressursutnytting, kompetanseutvikling og synleggjering av berekraft. Ny næringsutvikling med utgangspunkt i ressursane på garden vil bidra til innovasjon i det tradisjonelle landbruket, og nokre av dei mindre produksjonane kan ha potensial til å utviklast til større produksjonar for å møte endra etterspurnad.

Biogassproduksjon vil til dømes gje nye produkt og kan redusere behovet for lang transport av husdyrgjødseloverskot. Biogassen kan nyttast til varme- og transportføremål, og restprodukt kan nyttast mellom anna til grønsaksdyrking. Neste ledd i verdikjeda kan vere å finne ut korleis grønsaker med «feil» storleik kan nyttast til mat. Dette er døme på korleis me med utgangspunkt i det eksisterande landbruket kan få til nye sirkulære berekraftige produksjonar.

Endringar i klima påverkar gardsdrifta og verdas matsikkerheit. Jordbruket i Norge har kutta CO₂-utsleppa sine i fleire tiår mellom anna gjennom førutvikling og meir presis gjødsling. Landbruket sin klimaavtale er ein plan for å fortsette utsleppskutta, utan redusert produksjon. Eit meir klimasmart landbruk har også potensiale for å redusere kostnadar i innsatsfaktorane i drifta, til dømes gjennom redusert dieselforbruk.

Ei omstilling til eit endå meir sirkulært, berekraftig og miljøvenleg landbruk vil svare til forbrukartrendar. Bøndene i Hå ønskjer å ha ei opa dør og vise fram produksjonen til dei som bur i kommunen og til andre forbrukarar. Då er det også kjekt å kunne fortelje at restprodukta frå tradisjonelt landbruk blir ressursar i ny produksjon, og at i Hå utfyller volumproduksjonen av mat og nye næringar med utgangspunkt i landbruket sine ressursar kvarandre.

Landbruksplanen skal gje grunnlag for tydelege prioriteringar for kommunen si landbruksforvaltning framover. Me er glade for at så mange har teke del i planarbeidet med innspel, meiningar, synspunkt og kloke betraktningar frå ulike ståstader. Det gjer oss trygg på at me har eit godt fundament i arbeidet med god tilrettelegging for framtidslanbruket i Hå. Takk til alle!

Me løfter i lag!

Halldor Gislason
Landbrukssjef

Tone Lillemo
Prosjektleder kommunedelplan

I Bakteppe for planarbeidet

1 Føremålet med planarbeidet

Landbruksplanen skal vera eit styringsdokument for Hå kommune sin landbrukspolitikk, og eit verktøy i landbrukskontoret sitt daglege arbeid. Planen skal sikra likebehandling gjennom klare prinsipp for saksbehandling og gje forenkla saksbehandling.

Planen skal gje eit bilete av landbruket i Hå sin status, utviklingstrekk og utviklingspotensiale. Arealdisponering er eit av hovudtema for planen. Matjord er ein ikkje-fornybar ressurs og difor er det å sikra grunnlaget for produksjonen eit hovudtema for planen. I kapittel åtte omtalast vegval og prioriteringar for landbruket si eiga nedbygging av jord, nydyrking, bruksrasjonalisering og eigedomsstruktur.

Det har vore behov for ei politisk behandling av område der det er mange ulike interesser, og der det er utydeleg kva forvaltinga skal vektleggja. I planarbeidet har me lagt opp til ein diskusjon for å staka ut ei retning og avgjera prinsipielle forhold kring vanskelege tema. Tydelege retningslinjer kan gjera forvaltinga enklare.

Gjennom planarbeidet har me hatt som mål å danna oss eit bilete av utvikling og status for det tradisjonelle landbruket og tilleggsnæringane til landbruket. Planarbeidet har bygd på dialog med næringsaktørane og deira vilje til utvikling. Det tradisjonelle landbruket av mat er berebjelken i Hå landbruket og det er eit mål at dei lønsame produksjonane av mat av nasjonal betydning held fram og vert styrka innanfor ei langsiktig og berekraftig forvaltning av ressursane som det tradisjonelle landbruket byggjer på.

Planen synleggjer korleis Hå kommune og landbruket i Hå skal arbeida for å sikra nasjonale mål for jordvern, og ivareta klima og miljø.

Planarbeidet har hatt som mål å peike på korleis me kan jobbe for å styrka verdikjedene i det tradisjonelle landbruket til dømes ved auka ressursutnytting, kompetanseutvikling og synleggjering av berekraft.

Tilleggsnæringar er eit område der det kan vera potensial for å skapa nye arbeidsplassar og inntekter for landbruket, og om mogleg gjera det meir robust for eventuelle endringar. Nye næringar med utgangspunkt i det tradisjonelle landbruket kan bidra til ny innovasjon i storskala tradisjonslandbruket, og nokre av dei mindre produksjonane kan ha potensiale for å utviklast til volumproduksjon for å møte endra etterspurnad. I tillegg til kartlegging av situasjon definerer planen kva som skal vera kommunen si rolle i samband med næringsutvikling i landbruket.

Miljø og livet i landskapet er eit anna temaområde i planen. Innunder dette kjem vassforvaltning, forureiningsproblematikk i landbruket og etisk drift. Gjennom temaet *Eit levande landskap* har me undersøkt om det er behov for å kartlegga samarbeidspotensialet mellom næringa, interesseorganisasjonar og kommune for å auka artsmangfaldet og interessa for dette i kulturlandskapet.

Landbruksplanen har planstatus som ein tematisk kommunedelplan.

1.1 Eit framtidretta, optimistisk og robust landbruk

Bonden sitt arbeid er viktig. Dei norske bøndene produserer mat i verdensklasse. Sunn mat og kunnskap om den er viktig for folkehelsa. Maten produsert av norske bønder har av dei lågaste nivåa på den norsk marknaden av restar etter plantevernmidlar, og norsk landbruk har noko av det lågaste forbruket av antibiotika i verda. Dyrevelferd og kunnskap står høgt hjå bøndene i Noreg og i Hå, som er ein nasjonal tungvektar på matproduksjon. Saman med samfunnsansvaret for matproduksjon påverkar og utviklar bonden kulturlandskapet, skjøttar friluftsområda for mange menneske gjennom drifta si, og forvaltar område som er viktige for det biologisk mangfaldet.

Me ser tendensar i dag til ein marknad i endring på grunn av endringar i klima og etterspurnad, som for eksempel nye mattrendar. Samtidig er det moglegheiter for å optimalisera drifta gjennom ny teknologi, styrka omsetninga og skapa robuste driftseiningar.

2 Planprosess og organisering

Landbruksplanen for Hå er utarbeidd som ein tematisk kommunedelplan etter framgangsmåten fastlagt i plan- og bygningslova (PBL). I tillegg har me brukt ulike metodar for å skapa medverknad og framdrift i planprosessen slik lova opnar for.

2.1 Medverknad

Hå kommune har sett det som viktig å involvera landbruksnæringa og andre interessentar i planarbeidet. Sidan det er ein plan som skal gje føringar for retninga til landbruket, har me vore svært interesserte i å få innspel frå næringa og gardbrukarane i Hå. Me ønskjer ein plan for landbruket som er forankra i næringa. Landbrukskontoret sende open invitasjon til alle bønder i landbrukskontoret si adresseliste med invitasjon til diskusjonsverkstad 17.09.20 kalla "Framtidssnakk". Det er i planen henta ulike sitat frå denne diskusjonsverkstaden, frå gjennomførte gjestebod og bondelagsmøte. Sjå vedlegg 4 for meir detaljar om medverknad i planarbeidet.

2.2 Avgrensingar av planen

Kommunedelplanen for landbruk skal sikra at kommunen og landbruksnæringa tek omsyn til nasjonale, regionale og kommunale føringar som gjeld for landbruket. I tillegg har prosessen med planen hatt som mål å få fram tydelege vegval og prioriteringar for utvikling av landbruket i Hå. Landbruksplanen skal gje retningslinjer for kommunen si forvaltning i landbrukssaker.

2.3 Overordna føringar og planar

Det er ei rekke statlege og regionale føringar som kommunen har til grunn for planlegginga. I tillegg har òg kommunen eigne planverk det er koordinert mot. Nokre av desse blir omtala meir på ulike stader i planen.

Nasjonale føringar/retningslinjer

Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging 2019–2023

Kvart fjerde år legg regjeringa fram «*Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging*».

Fleire nasjonale føringar

NVE retningslinjer 2/2011 "Flaum og skredfare i arealplanar"

Friluftsløva

Jordlova og konsesjonslova

Plan- og bygningslova (PBL), §3-1 første ledd bokstav g.

Dei statlege planretningslinjene for klimatilpassing (kap.4)

Bruk og vern av sjø og vassdrag, PBL § 11-7 nr.6

Tryggleikskrava i Byggteknisk forskrift (TEK17) kap.7

Kulturhistorisk landskap av nasjonal interesse (KULA)

Lov om kulturminne (Kulturminneløva)

Stortingsmelding nr 31 (2014-2015) «*Garden som ressurs – marknaden som mål. Vekst og gründerskap innan landbruksbaserte næringar*»

Lov om erverv og utvinning av mineralske ressursar (minerallova)

[FNs berekraftsmål. Fokusområde Klima og miljø, Økonomi og Sosiale forhold.](#)

Regionale føringar

Regionalplan for Jæren og Søre Ryfylke

Regional plan for massehåndtering på Jæren 2018-2040

Regionalplan for klimatilpassing

Strategi for bioøkonomi 2018-2030

Regional jordvernstrategi for Matfylket Rogaland / Regionalt jordvernmål

Regional plan for vannforvaltning i vannregion Rogaland 2016–2021

Klimaprofil for Rogaland

Regionalplan for landbruk i Rogaland

Kommunale føringar

Kommuneplan for Hå 2014-2028, med overordna arealstrategiar. Hå kommune har ein langsiktig arealstrategi som fastset langsiktig grense mellom tettstad og landbruk

Tiltaksanalyse Jæren Vannområde

Klima- og energiplan Hå

Kommunen sine fagutgreiningar av overvatn og flaumfare

Kulturminnevernplan for Hå

3 Om landbruket i Hå

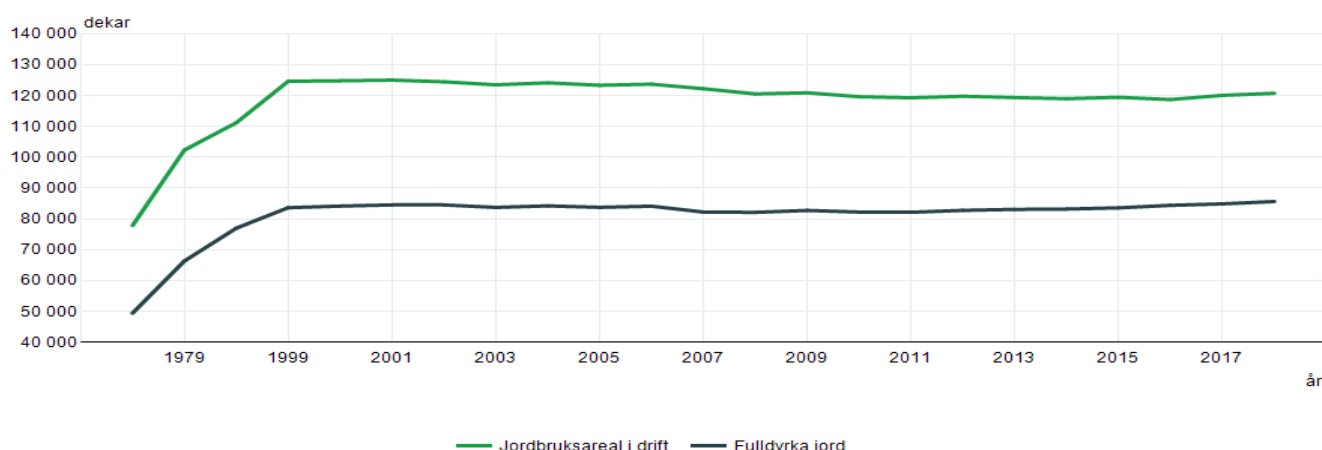
Historia til landbruket i Hå er spanande. I kommunen har me funne nokre av dei eldste spora i landet etter landbruk. På Kvia vart det i 2011 funne spor etter det som kan vera Noregs eldste gardsbruk. At det har vore mykje aktivitet her i fleire tusen år etter siste istid syner seg i dei mange kulturminna. Som kvilande minne, ligg dei og minner oss på generasjonar med nedlagt arbeid som ligg bak kulturlandskapet me forvaltar i dag. Hå har mange verneverdige kulturminne og naturverdiar. Jærstrendene og Høg-Jæren er peika ut til å inngå i kategorien «*kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse i Rogaland*»

Hå var for fleire tusen år sidan skogkledd. Dei første åkrane låg etter kvart som små øyar i landskapet. Noko av det første landbruket var truleg svidebruk; jordlappane vart nytta eit par år før ein brann ned vegetasjonen på nye stader og dyrka i den næringsrike oska, noko husdyrgjødsel vart òg truleg nytta. Ein kombinasjon av at klimaet vart kaldare og at menneska som budde her tok i bruk meir effektive reiskap av jern, gjorde at den samanhengande skogen forsvann for godt utover jernalderen. Husa vart gjerne plassert på høgdene i landskapet.

Jordbruket i Hå var tvunge til å utvikla seg innanfor rammene av stein og det som tidlegare var vanskeleg dyrkbare område. Utover på 1860 talet byrja desse rammene å endra seg. Landbrukssamvirket vart danna, og ny teknologi saman med at jernbanen kom, gjorde at nydyrkingsaktiviteten auka. Mange stader vart vatn tappa ut, areal som tidlegare var dekket av lynghei og myr, vart dyrka opp og omgjort til matproduserande areal. ¹

Etter krigen utvikla landbruket i Hå seg raskare enn nokon gong før. Som fylgje av Stortinget sin opptrappingsplan for landbruket og ny teknologi som for eksempel Brøyt, gjorde at nydyrkinga skaut fart. Fram til årtusenskiftet var det mykje nydyrking i kommunen, etter årtusenskiftet har arealet vore relativt stabilt medan talet på gardsbruk har gått ned. Dette gjer at arealet pr. bruk stig.

06462: Jordbruksareal (dekar), etter vekst og år. Hå, Jordbruksareal.

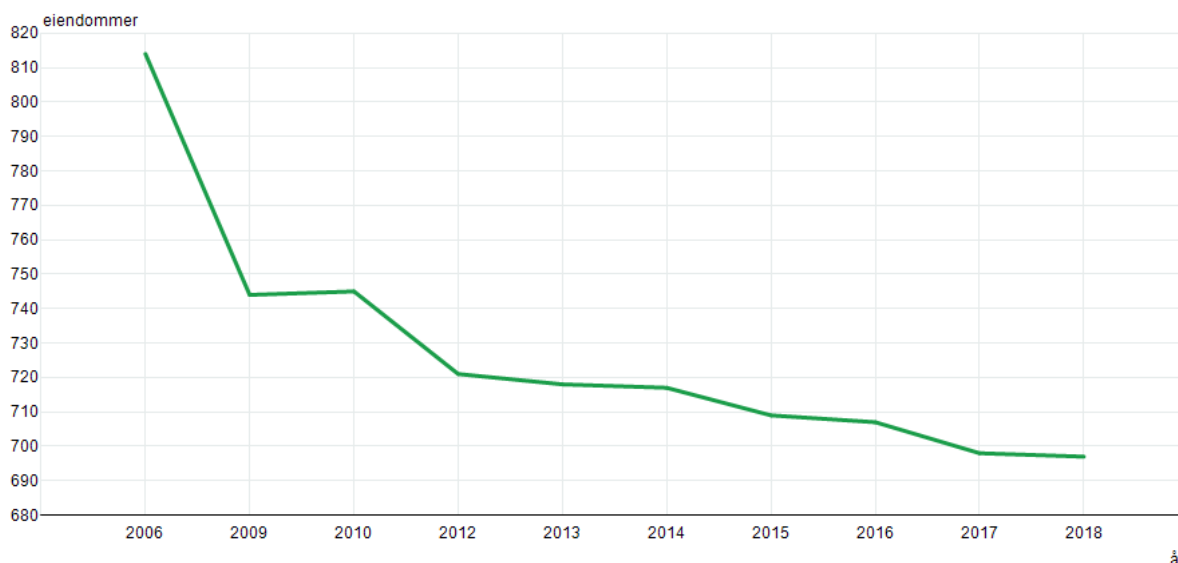

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹ «Gard på kvar hod'! busetnadutviklinga på Jæren», Hå kommune v/skule og kulturkontoret 1989

Thorsnæs, Geir, (2019, 17. august). Jæren, i Store norske leksikon. Henta 13. november 2019 frå <https://snl.no/J%C3%A6ren>

06520: Landbrukseiendommer, etter år. Hå, Landbrukseiendommer i alt.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Hå har landbruksområde av nasjonal interesse som matproduserende areal, menneskelege ressursar og ein optimistisk utviklingskultur. I dag er talet på gardsbruk likevel på veg nedover. Det er som i resten av landet ein tendens til at bruka vert større og færre. Landbruket vert òg påverka av endra forbruksmønster og krav om klimavennleg produksjon og etisk drift.

Fulldyrka jord, overflatedyrka og innmarksbeite utgjer 119.518 dekar i Hå. Det utgjer om lag 46,4% av landareala i kommunen. I tillegg er mesteparten av utmarka i kommunen nytta som beite.²

Hå har om lag 1% av det totale fulldyrka arealet i landet. Av den totale verdiskapinga frå jordbruket i Rogaland, kjem 60 % frå kommunane på Jæren, 18 % frå Ryfylke, 13 % frå Haugalandet og 9 % frå Dalane. Hå, Klepp, Time og Sandnes er dei fire kommunane med høgast verdiskaping frå primærjordbruket med høvesvis 532 mill. kr, 457 mill. kr, 242 mill. kr og 211 mill. kr.³

I 2018 vart det produsert over 96 000 slaktegris og 4,4 millionar slaktekyllingar i Hå. Samlar ein alle storfe (ammekyr, andre storfe og mjølkekyr) tel dei nesten 30 000 individ. Mjølkekvota ligg på totalt 64,7 millionar liter.

Hå kommune har den største verdiskapinga i primærproduksjon og landbruksbasert industri i Rogaland. Verdiskaping frå desse næringane er 1,4 milliard kroner.⁴

² Kjelde: Nibio

³ Ref. Nibio; «Verdiskaping i landbruket i Rogaland», 2019

⁴ «Verdiskaping i landbruk og landbruksbasert verksemd i Rogaland», Heidi Knutsen, Signe Kårstad og Torbjørn Haukås, NIBIO Merethe Lurfald og Stine Kvamme, Østlandsforskning ved Høgskolen i Innlandet, 14.03.2019.

Jæren har naturlege føresetnadar for å driva landbruk med temperatur og nedbørsforhold som gjev lang vekstsesong. Den lange vekstsesongen gjev òg høg bonitet i skogbruket. Statistikken viser at landbruket i Hå er ein nasjonal tungvektar både på produksjon og næringsutvikling knytt til landbruket.

Andre verdiar landbruket forvaltar er ikkje like målbare, men har mykje å seia for menneska i kommunen sin kvardag og helse. Verdien er ikkje berre liter mjølk produsert eller kilo kjøt. I kulturlandskapet kan ein gå flotte turar langs eit pleidd landskap det er godt å vera i. Det er òg vanskeleg å setja verdi på reine bekkar der fisken har kome tilbake, eller verdien av å sjå fuglar letta i landskapet. Verdien av å kunna gå seg ein tur på velhaldne stiar og kvile litt på gjerdeklyvarane. Landbruket held ved like kulturlandskapet som alle opplever dei eig i. Kulturlandskapet er eit fritidslandskap for mange menneske.

Jærbonden sit sjølv på den viktigaste eigenskapen og den mest verdifulle ressursen i eit landbruk i endring; Evne og vilje til omstilling, tenkje nytt og skapa moglegheiter ut av det. Kva vil vera styrande for landbruket på Jæren og Hå dei neste ti åra? Vil marknaden endra seg, og gje redusert sal av mjølk og kjøt? Vil det bli ein auka etterspurnad etter grønsaker? Vil det koma strengare miljøkrav for å sikra ei rein og trygg framtid? Og er gjeldsbelastninga for Hå bonden til hinder for ei eventuell omstilling? I oppfølginga av planen vil det òg vera interessant å undersøka kva som motiverer unge til å satsa på yrket som bonde i Hå.

Auka og mest mogleg effektiv produksjon er naudsynt i eit forretningsperspektiv. Men, me ser alt nå at dagens effektive produksjonsformer gjer at me òg må ta bevisste val for å ivareta dei andre verdiane landbruket forvaltar.

II Næringsgrunnlag

4 Framtidslandbruket

omdøme, kunnskap og tillit

“Kommunen må framsnakka og støtta bøndene”

Omdøme er korleis andre ser på ei næring eller merkevare.

Å få fleire til å tru på det du driv med, og knyta dette til det du produserer kallast omdømebygging. Når fleire trur på og har forståing for ditt arbeid og det du står for, aukar òg eigen motivasjon og stoltheit over det du jobbar med.

Omdøme blir bygd over tid og gjennom eigne handlingar og prioriteringar.

God dyrevelferd og det å ha ein etisk matproduksjon er trekt fram i gjesteboda som grunnmuren for bonden sit omdøme. Samtidig vil behovet for kunnskapsauke òg framover vera viktig for omdømet til Hå-bonden slik eit av gjesteboda skriv det: *«Hå-bonden er i dag kjent som en framtidsretta bonde. Dette forutsetter kunnskap og vilje til å utvikle kunnskap vidare. Generasjonane overfører kunnskap til kvarandre som ikkje kan læres av andre. Kunnskap er et viktig parameter for at en skal lykkes vidare. Rådgivingstenesta og fellesskapet blant kollega er òg faktorar som er viktige».*

4.2 Tidleg og tydeleg kommunikasjon

Næringa er avhengig av tillit og godt omdømme for at norske landbruksprodukt skal bli førstevalget på handleturen, og for å få samfunnet og politikarane si støtte til å framleis forvalta matjordarealet og produsera mat – med nødvendige økonomiske tilretteleggingar.

I planprosessen har det kome fram at bøndene i Hå meiner at dei driv eit moderne landbruk med god agronomi og høg etisk standard. Likevel opplever dei at landbruket blir skulda for dårleg dyrevelferd, høge klimagassutslepp og høge prisar. For å retta opp denne ulike oppfatninga understrekar næringa at kommunikasjon er viktig.

«Nøkkelen til godt omdømme ligger i å etablere gode relasjonar til omverda» ifølgje BI-forskarane Brønn og Ihlen.⁵ Og, dei held fram at det ligg gull i godt omdømme. Gjennomtenkt kommunikasjon er nøkkelen til å knyta til seg fleire og bygga eit godt forhold til innbyggjarar, forbrukarar og andre støttespelarar utanfor landbruket.

Høg grad av tillit kan òg gje eit meir robust møte med media. Riper i lakken frå enkelthendingar set kan hende ikkje så djupe spor som det kunne ha gjort med lågare tillit. Oppstår det kriser kan høg grad av tillit gje raskare tilgiving då det er ei forståing av at det er ei enkelthending og ikkje noko som seier noko om alle i denne næringa.

Fleire gjestebod og bønder som deltok i Framtidssnakk la vekt på at kommunen må vera ein støttespelar og framsnakkar for næringa. Dei ynskjer seg *”ein kommune som heiar på bøndene”*. Landbruket er ei av kommunen sine største næringar, og ein av dei store grunnpilarane for kulturen i Hå, noko steinbukken i kommunevåpenet òg vitnar om. Hå kommune ynskjer å vera ein støttespelar i landbruksnæringa sitt kommunikasjonsarbeid, og ser behovet for å utarbeida ein kommunikasjonsstrategi.

4.2.1 Kommunikasjonsstrategi

Utgangspunktet for ein kommunikasjonsstrategi er godt i Hå. Hå-bonden sitt ynskje om å invitera til garden og snakka med dei som lurar er ei haldning og innstilling som inviterer til tillit, og som igjen kan skapa utgangspunkt for nærare knyting mellom innbyggjarar, forbrukar og bonde. Det kan sjå ut til å vera ei anna stemning og haldning for å gå i dialog enn inntrykket ein kan få i dei harde skyttargravskrigane i kommentarfelta på nettet. Om det er slik i landbruket er det kan hende slik for landbruket sine kritikarar òg?

Innhaldet i ein kommunikasjonsstrategi seier noko om kvifor noko må kommuniserast, kva som skal kommuniserast og korleis det kan kommuniserast. Kven er målgruppa, kva er rett kanal, og kva er rett tid?

I Framtidssnakk var bøndene tydelege på at dei ynskjer ein ærleg kommunikasjon, og at dei vil vera i forkant og sjølv fortelja historia om landbruket. Marknadsføring av næringa sitt bidrag til lokalsamfunnet og bonden sitt arbeid, å synleggjera arbeidet som ligg bak produkta i butikken og samtidig løfta fram kunnskapen hjå den

⁵ <https://forskning.no/abc-i-naeringsliv-handelshoyskolen-bi-kommunikasjon/nokkelen-til-gull-i-omdomme/886117>

faglærde bonden bør vera ein del av kjernen i budskapet. I tidlegare innspel har eit av bondelaga føreslått informasjon om trygg ferdsel i kulturlandskapet. Det vart peika på både fagpresse, anna presse og sosiale media som viktige kanalar.

4.2.2 Alliansepartnarar og kompetansenettverk

I Framtidssnakk peika bøndene i fyrste rekke på kommunen og folk i bygda som viktige alliansepartnarar. Det vart elles stilt spørsmål om det òg kunne vera lurt å bygga bruer til alliansepartnarar som er opptekne av eksempelvis jordvern og forvaltaransvaret. Kva om landbruket er frampå og t.d. tek initiativ til eit samarbeid med Naturvernforbundet?

Statsforvaltaren, fylkeskommunen, Forum for Natur og Friluftsliv Rogaland⁶ og dei andre som har kome med høyringsinnspel til planprogrammet for kommunedelplan landbruk er òg interessante alliansepartnarar.

På Nærbø i Hå ligg administrasjonen til Jærmuseet som i alt har 12 ulike avdelingar i regionen. "Opplev – delta – utforsk" er Jærmuseet sine overordna mål. Museet er eit pedagogisk ressurscenter og har ulike typar undervisningsopplegg om landbruk og matproduksjon og driv profesjonell formidling. Jærmuseet kan òg vera ein viktig alliansepartnar for Hå-landbruket, og det bør vera eit mål å forsterka og vidareutvikla den moglegheita som ligg i samarbeidet med Jærmuseet.

Framfor alt er bondelaga og bonde- og småbrukarlaga lokalt, regionalt og sentralt viktige i dette arbeidet. Kommunen ser innspela frå både gjestebod og Framtidssnakk som nyttige å ta med inn i arbeidet med utforming av ein kommunikasjonsstrategi.

Framtidslandbruket – omdøme, kunnskap og tillit

Mål: (Dit skal me)

Framtidslandbruket i Hå har eit godt omdøme med stor grad av tillit gjennom oppdatert kunnskap, opne dører og høg etisk standard.

Strategi: (Dette vil me /dette er vegen for å koma dit)

Hå kommune vil bidra til å byggje kunnskap i landbruket og eit godt forhold mellom landbruksnæringa, innbyggjarar, forbrukarar og andre støttespelarar utanfor landbruket.

Tiltak: (Slik vil me gjere det)

- Hå kommune vil i lag med landbruksnæringa, landbruket sine alliansepartnarar og kompetansenettverk utarbeida ein kommunikasjonsstrategi, som gjennom tidleg og tydeleg kommunikasjon synleggjer bonden som kunnskapsberar.
- Hå kommune vil i samarbeid med landbruksnæringa tilrettelegga for styrka kunnskapsheving i Hå-landbruket.
- Hå kommune vil legge til rette for formidling av ny forskning og kunnskap som er relevant for utvikling og økonomi i landbruksnæringa i Hå.

⁶ Forum for Natur og Friluftsliv (FNF) er et samarbeidsforum mellom natur- og friluftslivsorganisasjonene på regionalt nivå.

5 Eit levande landskap

Den totale summen av menneskeleg påverknad som til dømes framvekst av byar, utbygging av infrastruktur med meir, saman med endringar i klima og naturlege populasjonsendringar og ulike faktorar gir i sum ei negativ utvikling for ein del artar og naturområde. Landbruket i Noreg kan ikkje ha verken skulda eller ansvaret åleine for dette, og mange artar treng eit aktivt landbruk for å ikkje forsvinne. Men landbruksnæringa gjer og har potensiale for å gjere gode tilpassingar og tiltak for å bidra positivt for naturmangfaldet og økosystema.

På grunn av bonden si viktige forvaltarrolle er det ikkje mogleg å sikra naturmangfaldet utan å ha bøndene på laget.

Tiltak for auka biologisk mangfald kan òg gje allianse med forbrukarane. Det kan vera eit konkurransefortrinn og gje konkurransekraft for landbruksaktørar som ser desse koplingane.

5.1 Vilje og støtte til samspel

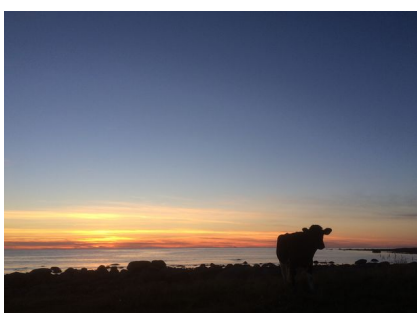
«*Me ynsker ikkje å øydelegge for vipa*» vart det sagt som innspel til landbruksplanen på eit av bondelagsmøta i Hå.

Det er mange bønder som i dag gjer, og ynskjer å gjere tiltak på sin gard for vilt, fuglar, insekt og livet i vatnet. Staten sine tilskotsordningar for tiltak til biologisk mangfald aukar, og veldig gode tiltak og prosjekt kan få opp til hundre prosent finansiering.

Regionalt Miljøprogram (RMP) er ei støtteordning for landbruket der bønder via Altinn kan søkja økonomisk støtte til tiltak for miljø, klima og det biologiske mangfaldet. Det er ei årleg auke i søknadar på dei ulike ordningane som kommunen er sakshandsamar for. Særskilde Miljøtiltak I Landbruket, (SMIL) har òg midlar som skal gå til arbeid med tilrettelegging og tiltak ut over den vanlege drifta på garden. (Sjå meir info på www.ha.kommune.no)

Det kan synast som det her er ei ulik oppfatning mellom bøndene i Hå og Statsforvaltaren sine uttalar til planprogrammet om ivaretaking av truga dyre- og planteliv. Det vil vere viktig som oppfylginga av landbruksplanen å jobbe saman på ein slik måte at både Statsforvaltaren, kommune og bønder som er mykje ute i landskapet og har lokalkunnskap sit att med felles oppfatning av status.

Landbruket har ei viktig rolle i arbeidet for å sikre ivaretaking og utvikling av eit naturgitt dyreliv i landskapet. Hå kommune meiner tiltak innan område må utformast i samarbeid med landbruksnæringa fordi bønder er ei yrkesgruppe med stor kompetanse òg på dette feltet. Bøndene har òg personar som har førstehandskjennskap på lokale tilhøve i tillegg til kompetanse og trening i å tenkje ut praktiske løysingar. Tidleg dialog med næringa lokalt meiner Hå kommune òg bør gjelde i statleg kartleggingsarbeid av ulike område.

5 Eit levande landskap

Mål: *(Dit skal me)*

Hå kommune har reine vassdrag og samanhengande gode levekår for eit rikt naturgitt plante- og dyreliv til nytte for landbruk, klima og miljø. Hå kommune har ei aktiv og berekraftig skog- og utmarksnæring og eit levande velstelt kulturlandskap med godt ivaretekne kulturminne.

Strategi: *(Dette vil me/dette er vegen for å komme dit)*

Hå kommune vil legge til rette for å danne ei felles oppfatning mellom Statsforvaltaren og bøndene i Hå om kunnskapstilstanden om artsmangfald og landbruket si rolle i arbeidet med å bevare biologisk mangfald.

Hå kommune vil ta initiativ til tidleg og tett dialog med næringa og samarbeid om frivillige miljøtiltak og tydeleg oppfølging av eksisterande lovgjeving.

Hå kommunen skal arbeide for betra vasskvalitet i vassdraga gjennom Jæren vannområde.

Hå kommune tek del i eit eventuelt samarbeidet om felles skog- og viltforvaltning i lag med kommunane i Sør-Rogaland.

Tiltak: *(Slik vil me gjere det)* vil i dette kapittelet bli presentert under det enkelte delkapittel.

5.2 Artsmangfald og gratis tenester

Tilbakegangen på naturareal og utryddinga av ville artar, og det at naturen får stadig mindre boltreplass resulterer i at naturen får dårlegare evne til å levere gratis økosystemtenestar, med dei skjulte kostnadane det inneber. Myr bør for eksempel takast vare på fordi den har funksjon som naturleg fordrøying.

Av artar på norsk raudliste er mange knytt til kulturlandskapet. Kulturlandskapet har tradisjonelt vore ein ynda levestad med mykje mat for fuglar og insekt.

Landbruksareal som går ut av produksjon fører til attgroing, endra vekstforhold og endra artssamansetning. Dette kombinert med intensiveringa av dei områda der landbruket veks har gitt større monokulturar og resultert i fleire trua artar.⁷

Det er her synleg kor viktig det er med eit mangfald i produksjonar i landbruket, då dei har ulike funksjonar for kulturlandskapet, det biologiske mangfaldet og samfunnet. Alle bidreg på ulikt vis.

Nedbygging av matjord gjev behov for oppdyrking av nye områder. Det gjev i neste omgang behov for å legge meir beiter og natur under pløgen for å kompensera for nedbygging.

⁷ Living planet report 2020.

5.2.1 Fugleliv

Fugleartar er indikatorar. Ser du fuglen veit du òg at maten til fuglen lever i området og motsett. På den måten kan ein indikator-art seia noko om tilstanden for naturen i eit gitt område. Under Framtidssnakk vart det vist til som eit godt døme å la noko av eit skogholt stå att fordi fjerning av all skogen påverkar fuglelivet og kvar fuglane kan opphalde seg.

Vassrik jord og våtmarksområder er det ofte av agronomiske og samfunnsutviklingsgrunnar ynskjeleg å drenere. Vadefuglar og mange artar forsvinn viss alle slike område vert endra.

Utførte teljingar syner at vipa er i sterk tilbakegang. Dei siste 15-20 åra er bestanden av vipper redusert med 75%. Tal frå 2014 anslår at Time, Klepp og Hå har over 2/3 av den resterande verpebestanden for vipper i Rogaland. Jæren vert på grunn av dette omtala som «vipas siste skanse». Områda på Jæren inngår som ein del av dei beste hekkeområda for ein art i tilbakegang. Dette gjev eit særskilt ansvar for å finne gode løysingar for ivaretaking av vipa.⁸

Interessa for å prøve og legge til rette for vipa frå bønder gjennom samarbeid med statsforvaltaren har gitt tiltak som "*stripe for vipe*" og uttesting av vipediskar til å legge over reir ved bruk av tilførselslange. Andre bønder har gjennom eige initiativ funne fram til andre løysingar på sin gard som for eksempel løfte slangen over reiret med traktorgaffel, eller la område med mange vipper ligge brakk ein sesong eller meir.

5.2.2 Vassdrag og vatn

Hå bøndene er aktive søkjarar til vassforbetrande tiltak, noko som gjev vinst for bonden gjennom auka erosjonssikring, livet i elva og vasskvaliteten. Arbeidet for å betra vasskvaliteten i elvar, bekkar og andre vassførekomstar er eit samarbeid mellom åtte kommunar organisert i Jæren vannområde. "*Frivillige tiltak i landbruket*" er mellom anna ei ordning som motivere til gode løysingar for vassdraga gjennom samarbeid med bonden.

Jæren har område med internasjonal status som Ramsarområde som er verna etter naturmangfaldslova. I Hå har Søylandsvatnet og Bjårvatnet denne type vern. Håelva er ei nasjonal viktig lakseelv. I kommuneplanen er Håelva og sidebekkar som for eksempel Dalabekken og Bøbekken med fleire, omfatta av omsynssone naturmiljø klasse 2. Det er utarbeidd ein tiltaksplan for Håelva.

I vassforvaltninga er det målbare faktorar for å avgjere tilstanden til ein vassførekomst. Faktorane er bestemt av dei fysiske, biologiske og kjemiske forholda. Vassførekomstane har mange stader vorte betre i Hå og livet har vendt tilbake til bekkar som tidlegare var tydeleg forureina. I Hå er det likevel som på resten av Jæren, ei utfordring med høgt næringsinnhald i vatna. Dette skuldast i noko grad avrenning frå bustader og anna næring, men i hovudsak kjem det høge næringsinnhaldet i vassdraga frå landbruket. Sjå meir om dette i kap. 5.3.

På grunn av erosjon, flaum og driftsmessige fordelar for landbruket og samfunnsføre mål er vassførekomstane i Hå i stor grad påverka av menneskeleg utforming gjennom steinsetting,

⁸ Stavanger Aftenblad 29.03.2014

senking, endra vassløp og røyrlegging. Bekkelukking skal no unngåast, det skal brukast naturbaserte løysingar.

Steinsetting av elv og bekk er ein metode som er mykje brukt. Utforminga på steinsettinga verkar direkte inn på livet i bekken. Kort oppsummert gir meir ujamne overflater og utforming, (ein miks av større og mindre steinar langs vegger og på botn) auka filtreringseffekt gjennom virvlar, skjul og jaktstader eit rikare liv i bekken og elva. Undersøkingar syner òg at der det i tillegg er kantvegetasjon i form av låge tre eller buskar, er det større mattilgang og skjul for livet i og rundt bekken.

Arbeidet i Hå elva er eit døme på tiltak som har ulike positive ringverknadar. Tiltaka gjev betre erosjonssikring langs kantane og flaumsikring, samt at det betrar leveforholda i vatnet. Arbeidet som er utført, og kjem til å halde fram i Hå elva, har gjort at landbrukskontoret har bygd seg opp erfaring med å gjennomføre tiltak knytt til vassførekomstar. Dette kan vere nyttig å kjenne til i samband med flaumsikring og andre tiltak for overflatevatn og flaumtiltak i kommunen sitt arbeid òg på andre samfunnsområde.

5.2.3 Kantsoner – Filtrering og ferdselsårer for dyr og insekt

Vegetasjonskleddede kantsoner og buffersoner har ein reinsande effekt på regnvatnet som kjem frå ulike areal før det renn ut i vassdraga. I tillegg til funksjonen som reinsefilter, fungerer òg desse kantane som «ferdselsårer» for det ville dyrelivet. Dette er eit viktig poeng for å ha samanhengande kantsoner òg der terrenget er slik at kantsona kanskje i liten eller mindre grad har rolle som filtreringssone for vatn før det renn ut i vassdraga.

I ulike lovverk, føresegner, retningslinjer og frivillige ordningar er det ulike avstandar mot vassdraga. Etter vannressurslova §11 har kommunen høve til å fastsetje breidda på kantvegetasjonen. Loven seier også at kantvegetasjonen skal skjøttast på ein slik måte at eksisterande førekomstar av naturlege artar og naturlege prosessar ikkje vert endra i kantsona. I NVE (Norges vassdrag og energidirektorat) sin rettleiar for kantsoner kan du lese meir om dette.

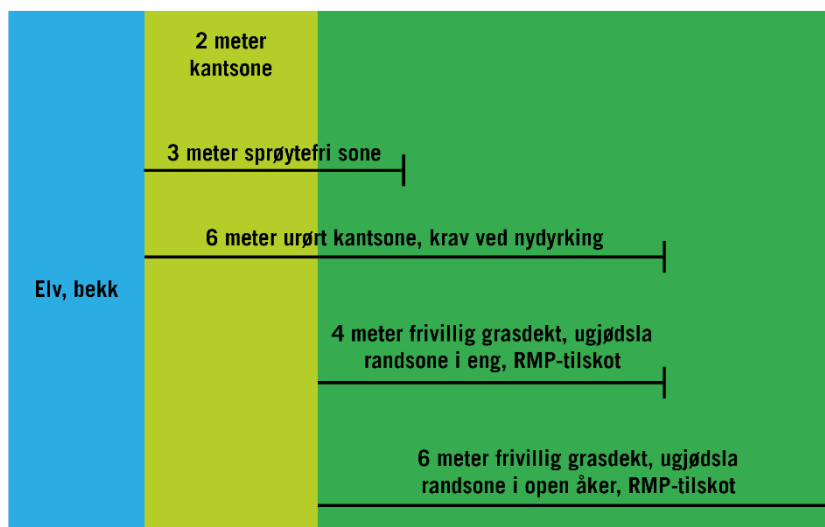
Eksisterande krav:

- 2 meter kantsoner mellom vassdrag til eksisterande dyrka mark. Vannressurslova § 11 og Forskrift om produksjonstilskot § 4. Kantsona på to meter gjeld alle produksjonar. I sona kan det beitast og utførast anna normal skjøtsel, men du kan ikkje pløye dei to metrane nærast vassdraget. Vegetasjonen skal ikkje endrast utan søknad, men kan «skjøttast normalt» Det vil seie felling av enkelttre etc. er tillate. Men det er ikkje tillate å fjerne all vegetasjon langs vassdraget slik at det blir ei permanent endring i vegetasjonssona.
- 3 meter sprøytefri sone for plantevernmidlar. Forskrift om plantevernmidlar § 20.
- 6 meter urørt kantsoner mot vassdraget ved nydyrking. Forskrift om nydyrking § 6.

Frivillige ordningar:

- 4 meter ekstra grasdekt kantsoner i eng gir tilskot gjennom RMP* ordninga
- 6 meter frivillig ugjødsla og ikkje sprøyta randsone grasdekt kantsoner i åker gir, tilskot gjennom RMP* ordninga. Hausting må skje ved beiting eller slått. For fullstendig oversikt over ordningane, sjå *Regionalt miljøprogram Rogaland 2019.

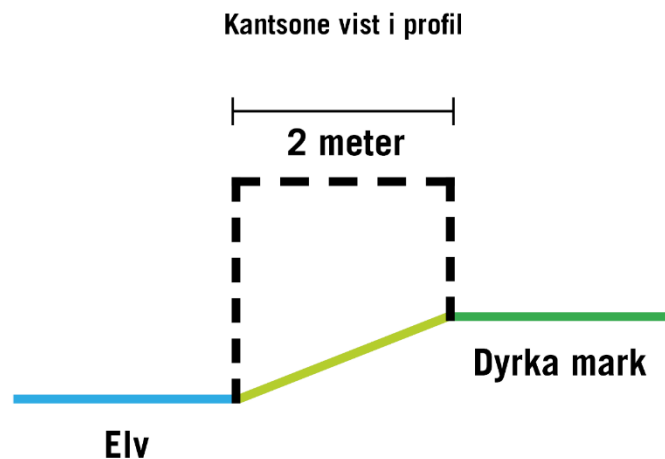
Kantsoner:

Frivillig ugjødsla kantsoner skal haustast med maskin eller beiting.
Forskrift om plantevernmidlar stadfestar at det skal vera ei sone på 3 meter frå overflatevatn der det ikkje skal nyttast plantevernmidlar.

Kantsoner med vegetasjon i form av tre eller låge kratt mot vassdrag gjev auka mattilgang gøymestader og skugge (avgrensar algevekst p.g.a. lågare temperaturar) for livet i elva. Vegetasjonen sine røtene bind kantane og motverkar erosjon og utrasing. Ved flaum vil tre og buskar ha ei bremsande effekt på flaumvatnet.⁹

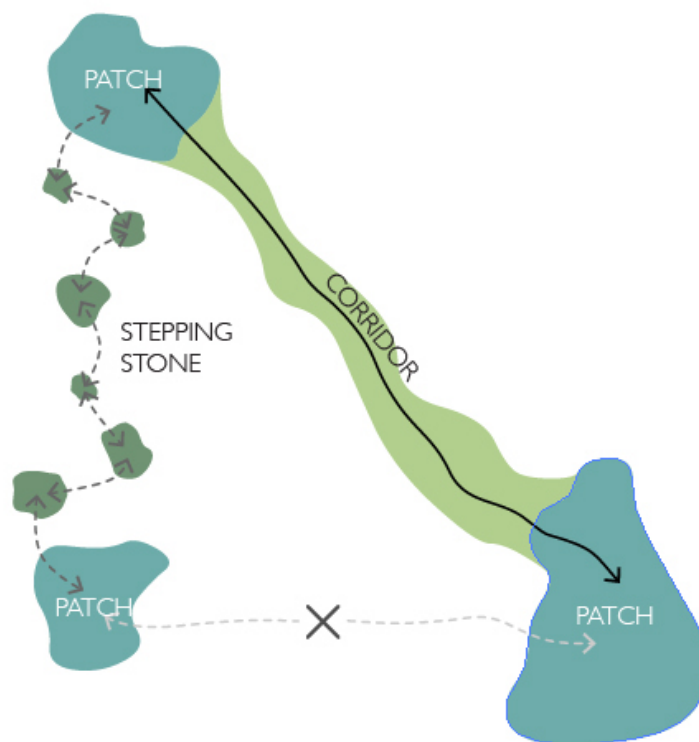
Hå kommune ynskjer å koma i kontakt med grunneigarar som er positive til å teste vegetasjonsplanting og løysingar for stell av desse for å hauste lokale erfaringar med buskar og tre langs vassdrag på område som ligg slik til at det ikkje er ei ulempe for drifta.

⁹ <https://www.nve.no/nytt-fra-nve/nyheter-skred-og-vassdrag/ny-veileder-om-vegetasjonen-langs-vassdrag/>
<https://rogaland.nlr.no/fagartikler/kantsoner-maa-stelles/>

5.2.4 Samanhengande leveområde, småareal og hoppesteineffekten

Både kantsoner og andre småareal spelar ein viktig funksjon som område der ulike artar finn skjul og mat. Utbygging til bustadar, handelssentrum, vegar og industri kombinert med store enger gjer at det, særleg på Låg-Jæren, minkar på stader der det er mat for dei artane som ikkje kan tilpasse seg ein meir urban livsstil. Artar er avhengige av å ha ein ny levestad å flytte seg til, som ikkje er for langt ifrå. I biologien kallar ein det for *"Hoppesteineffekten"*. Blir for mange av hoppesteinane fjerna vil det mellom anna gje isolerte genetiske sårbare grupper av visse artar med den konsekvensen at dei forsvinn frå området. Avstandane mellom areala med gode vekstvilkår for ville artar er òg vesentleg for om mykje av dyre- og plantelivet klarer å overleve.

På grunn av dette bør næringsliv og forvaltninga vere særleg bevisst på å halde på noko av dei areala som er att, og prøve der det er eigna å etterlikne noko av dei funksjonane som var der frå før. Døme på slike tiltak kan vere reinseparkar og blomstereng.

Figur:: <https://content.yardmap.org/learn/habitat-connection/>

5.2 Artsmangfald og gratis tenestar

Tiltak: *(Slik vil me gjere det)*

Hå kommune skal i sterkare grad legge vekt på å ivareta biologisk mangfald i arbeid med by- og tettstadsutvikling i kommunalt planarbeid. jf. FN sine berekraftsmål.

Hå kommune vil styrke dialogen med bondelaga og vere pådrivar for informasjon og haldningsskapande arbeid. Inkludert i dette styrka kunnskapsgrunnlaget om eit felles forståing mellom ulike partar si oppfatning av det levande landskap sin effekt for klima, miljø friluftsliv og landbruket sin økonomi.

Hå kommune vil gjennom kunnskapsbygging, tilrettelegging for frivillige tiltak i næringa og utøving av eksisterande lovgiving ivareta og styrke kantsoner som leveområde ved å;

- Sikre samanhengande kantsoner
- Minske avrenninga frå jordbruket
- Redusere bruk av plantevernmidlar
- Fjerne og førebyggje oppblomstring av problemugras
- Sikre oppgitte bredder på kantsoner mot vassdraga, sjå side 24.

Hå kommune vil i samarbeid med næringa finne gode løysingar for å ivareta vipe og andre truga fugleartar.

Hå kommune skal i samarbeid med Jæren vannområde arbeide for ei heilskapleg vassforvaltning, på tvers av kommunegrensene, kor Hå vil vere pådrivar for:

- Å søkje regionale og nasjonale midlar til fysiske tiltak for betra vasskvalitet
- Felles føringar for registrering av utsleppstilfelle og oppfylgingsprosedyrar i Jæren vassområde
- Auka bruk av frivillige tiltak i alle kommunar
- Å søkje regionale og nasjonale midlar til fysiske tiltak for betra vasskvalitet
- Ei oppgåvefordeling mellom kommunane i Jæren vannområde, samt styrka det interne samarbeidet i kommunen om vassforvaltning.

5.3 Kjelder til forureining frå landbruket

"Me må passe på at gjødsla blir bruka der ho skal – at me har ein gjødselplan og ikkje at den berre blir noko som heng til pynt" vart det sagt av ein bonde på Framtidssnakk.

Landbruket har potensielle kjelder til forureining i drifta si, men det finnest òg gode ordningar for å førebyggje og slik hindre skade på økosystemet bonden si drift er ein del av.

5.3.1 Næringsavrenning og punktutslepp frå grovfôrlager og gjødselkummar

Silopressaft er "krut" næringsmessig og verkar raskt inn på vasskvaliteten dersom det renn ut i elv og bekk eller vatn. Ein liter silopressaft kan gje auka algevekst og forbruk av oksygen i 5000 liter vatn.

Heldigvis er punktutslepp frå grovfôrlager ei problemstilling som kan løysast både ved god planlegging av plassering av rundballar og utesiloar, godt system for pressaftoppsamling ved permanente plansiloar og lagring av rundballar.

Bruk av ute- og plansiloar har auka ut i frå eit ynskje om å redusere plastbruken i landbruket. Men, det er fleire døme på at ute- og plansiloar ofte har manglande eller ikkje tilstrekkeleg kapasitet for oppsamling av pressaft. Det er i dag eksisterande krav til utforming av oppsamling frå permanente plansiloar, men kapasiteten syner seg ofte å vere for låg for å samle opp avrenninga som er blanda med regnvatn. Dette har ført til at me ser ei auke i tilfelle av punktutslepp til vassdrag frå grovfôrlager.

Lagerkapasitet på gjødselager spelar ei rolle, og det er mogleg å få tilskot til bygging av gjødsellager og tilskot for å bygga tak til utandørs gjødselslager. Men til tross for støttemidlar er bygging av gjødselager ein betydeleg investering for bonden.

Utesiloar må plasserast på sjølvdrenerande jord. Det er viktig at det er i god avstand frå bekk, elv, grøfter eller kummar. I § 3 Krav til siloanlegg, er det presisert at silopressafta skal samlast opp og lagrast slik at den ikkje fører til forureining eller fare for forureining. Ved nybygg, utviding og utbetring av siloanlegg skal dei tekniske retningslinene fastsett av Landbruks- og matdepartementet fyljast. Før anlegget kan takast i bruk, skal det vera kontrollert og godkjent av kommunen. Det er ynskjeleg at bonden som utførar tek kontakt med kommunen for rettleiing for plassering og utforming tidleg i planlegginga.

Sjølv om alle prøver å få graset trygt pakka utan at regnet kjem, er det ikkje alltid det klaffar. Rundballar med låg tørrstoffprosent vil sleppe ut pressaft til omgivnadane, difor er det spesielt viktig å tenkje på kor desse blir plassert for å motverke utslepp.

Rundballar med mykje pressaft skal plasserast minst 50 meter frå vassdrag, grøfter og kanalar. Det skal ikkje plasserast siloballar på areal som skrå mot drenering og kummar som går rett ut i vassdrag. Det høge næringsinnhaldet vil òg føra til attgroing og tette dreneringsrør dersom dei vert plassert for nær drenering og kummar.

Er bonden ”uheldig med slåttén”, så er det lurt å lage eit system for å samle opp pressafta, og handtere den som organisk gjødsel.¹⁰

Det eksisterer regelverk og gode løysingar på området for grovforlagring, men dette er ikkje nytta i stor nok grad mange stader i Hå i dag.

5.3.2 Plantevernmidlar

Noregs Bondelag har plantevernmidlar som eit fokusområde. Kontroll med plantevernmidlar er underlagt Mattilsynet. Men, kommunen kan gje løyve til noko sprøyting og kan setje i gong autorisasjonskurs. Dei lokale bondelaga har i høyringsrunden til landbruksplanen sagt at bruk av plantevernmidlar allereie er streng regulert. Eit av gjesteboda peikar på at reduksjon av plantevernmidlar òg er viktig av omsyn til bonden si helse.

Presisjonslandbruket (gjennom sprøyterobotar og droner) har opna vindauga for ein endå meir redusert bruk av plantevernmidlar, som på sikt òg kan redusere kostnader til innkjøp av plantevernmidlar og ny teknologi for bonden.

¹⁰ https://vest.nlr.no/media/3236144/nlr_rundballar_b5_enkeltsider.pdf lagring av rundballar

5.3.3 Landbruksplast

Det meste av platen frå landbruket blir gjenvunne, men enno endar noko i naturen. Sjølv om det er gode ordningar for oppsamling av plast i landbruket, så er det framleis rom for å kunne verta enda betre på bruken av ordningane.

5.3.4 Piggtrådfare

Det kom eit forbod mot bruk av piggtråd som hemmar dyr si ferdsel i 2003. (Det vil seie tre strengar med piggtråd som gjerde). Gamal piggtråd særleg frå gamle gjerder der tråden ligg på bakken er farleg for menneske og dyr. Hå kommune ynskjer difor å ha fokus på innsamling av gamal piggtråd etter modell frå Voss, tiltaket blir finansiert gjennom SMIL midlar.

5.3 Kjelder til forureining frå landbruket

Tiltak: *(Slik vil me gjere det)*

Hå kommune vil snu trenden med auke i avsig og utslepp av pressaft til vassførekomstar og betre økologisk tilstand i vassdraga ved å:

- Gjere ferdig kartlegginga av dei prioriterte vassdrag med omsyn til fysiske, kjemiske og biologiske forhold. Tiltaksplanar skal utarbeidast og gjennomførast.
- Aktivt informere for å skape høgt medvit om korleis jordbruket gjennom drifta si påverkar vassdraga, og korleis det går an å redusere negativ og auke positiv påverknad. Oppsøkande arbeid og rådgjeving i felt skal ha prioritet.
- Håelva, Ognaelva, Kvassheimsåna og Varhaugselvene er prioritert dei komande åra. Tiltak i Fuglestadåna kjem til å få prioritet etter desse.
- Sikra at pågåande prosjekt for Bøbekken og Dalabekken har god framgang.
- Stimulere Spesielle Miljøtiltak i jordbruket (SMIL) som reinseparkar, restaurering av bekkeløp, hydrotekniske tiltak, testområde for seljeplanting m.m. Og tiltak finansiert gjennom Regionalt Miljøprogram (RMP) som miljøavtalar, miljøvennleg spreieing, gjødslingsfrie kantsoner, planting av blomstereng mm.
- Skape ein frivillig arena for evaluering og erfaringsutveksling mellom bønder som har fått økonomisk RMP- og SMIL støtte.
- Hå kommune skal opparbeide register for spreieareal og leigejord.

Hå kommune skal aktivt følge opp, kontrollere, ha gode sakshandsamarrutinar og bruke eksisterande lov- og regelverk for å oppnå effekt av krav kring;

- Gjødseilager og surfôrlager
- Gjødslingsplan og spreingsareal
- Gjødslingsfrie kantsoner
- Myr og våtmark
- Vegetasjonssoner
- Nydyrking

Hå kommune vil jobbe for å redusere bruk av plantevernmidlar gjennom å:

- Halde kommunen sin eigen bruk av plantevernmidlar på eit minimum.
- Informere og utforme tiltak i lag med næringa som førebyggjer oppblomstring og frøspreiing av uønska og svartlista artar.
- Arbeide førebyggjande ved oppfølging av beiter og eng med høg oppblomstring av ugras.

Hå kommune skal etablere SMIL ordning for retur av gamal piggtråd.

5.4 Kulturminne og kulturlandskapet

Hå kommune har eit særprega kulturlandskap som gjer det attraktivt å gå på tur og drive friluftsliv. Det er viktig for folkehelsa til innbyggjarane i Hå, og for tilreisande si oppleving av kommunen, å ivareta kulturlandskapet.

Ut i frå eit ynskje om å synleggjere kulturlandskapsverdiar er arbeidet med «*Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse*» (KULA) sett i gong. Mange av kulturlandskapa i KULA er avhengige av eit aktivt landbruk for og oppretthaldast. Eit av føremåla med KULA arbeidet er at me dannar oss eit bevisst forhold til kvalitetane i landskapet. Ved å vere bevisst det karakteristiske og verdifulle kan planlegging og forvaltning betre bidra til å styrke og vidareføre kvalitetane for ettertida. Hå har to KULA-område, Synesvardenområdet og område i Jærstrendene landskapsvernområde som ligg langs kysten.

Å oppretthalde kulturlandskapet gjennom aktiv bruk er ikkje lovfesta, men ei viktig samfunnsoppgåve som landbruket har ei stor rolle i. Bonden sitt arbeid bidreg til at kulturlandskapet i Hå kommune utviklar seg og at kulturminna ikkje gror att og, samtidig som det held på dei synlege minna frå ei anna tid. Nye driftsbygningar vil også spele inn som varige endringar i utvikinga av kulturlandskapet. Ofte ligg kulturminna plassert i det som no er beiter, eller som øyar i fulldyrka område. Kulturminne kan også ligge i plantefelt for skog, der kan det vere vanskelegare å få auge på dei. Anten det er kjende automatisk freda kulturminne i hogstområdet eller ikkje, så må Rogaland fylkeskommune kontaktast i forkant av planlagd hogst for å vurdere området. Ved planting i nærleiken av kulturminne må det også søkast dispensasjon frå kulturminnelova.

Steingardar er karakteristisk for det jærskje landskapet, difor er det eit ynskje om å bevare mange av desse. For bonden er det i dag ordningar der dei kan søkja økonomisk støtte for t.d. beiting av synlege gravminne gjennom RMP- ordninga, eller til restaurering av steingardar gjennom SMIL- ordninga.

I heile Noreg er det 100 jærhus att, 53 av desse ligg i Hå! Hå har ein høg del av verneverdige gamle bygg som har stor betydning som kulturminne i kulturlandskapet. Kulturminneplan for Hå må difor sjåast i samanheng med bruksrasjonalisering og riving av gamle bygg. Sjå meir om dette i kapittel 8 "Jord og Areal".

I fuktige område langs vatn og vassdrag kan det og ligge spesielt godt bevarte arkeologiske funn som opphaveleg har lege i vatn. Døme på slike kulturminne er offerfunn, båtdelar, kavlebruer og fiskefeller. I dyrka mark som opphaveleg har vore vatn, myr eller vassdrag som har vorte senka, drenert eller lagd om kan slike arkeologiske funn og vere godt bevart. Det kan ligge interessekonfliktar mellom intensivt landbruk og ivaretaking av kulturlandskap og tilrettelegging for friluftsliv. Samstundes er slik ivaretaking og tilrettelegging ein moglegheit til å vise fram landbruket på ein god måte.

5.4.1 Spør fyrst, grav sidan – inngrep i kulturlandskapet

Inngrep i kulturlandskapet krev ofte løyve frå eit lovverk. Varige endringar i kulturlandskapet er søknadspliktig og skal ikkje startast opp før du har fått godkjenning av kommunen. Det same gjeld òg for opparbeiding av nye beite, nydyrking, massedeponi med meir. I kapittel 8 "Jord og areal" står det meir om dette.

På grunn av den høge delen kulturminne i Hå, og det sterke vernet mange av dei har, er det viktig å vere ekstra merksam i planlegginga av arbeid i jorda i områder knytt til desse. Det er viktig at dei som er ute og jobbar, tek godt omsyn til kulturminna og buffersoner kring kulturminna, og krava som er sett for å taka vare på desse. Det kan vere ei utfordring for enkelpersonar å setje seg inn i kva registrerte verdiar som er gjeldande for det aktuelle området ved nye tiltak. Landbrukskontoret har difor eit ynskje om ein « *ta ein telefon på førehand*» kultur, også i tilfellet der det ikkje er lovpålagd søknadsplikt. Ikkje for «*å laga meir byråkrati*», men heller som ein ekstra hjelp for å minimere risikoen, og følgeleg i verste fall moglege erstatningssaker for bonden. Då kan landbrukskontoret hjelpe til med å ta ein rask sjekk av området. Det kan også hende det kan vere støtteordningar som kan vere relevant for tiltaket.

5.4.2 Informasjon og tilrettelegging for friluftsliv og landbruk

Jærmuseet jobbar aktivt med å formidle kva som driv utviklinga av kulturlandskapet, og jordbruket si rolle i dette.

Turstiar går langs og i landbruksareal. Gardbrukarar kan søke midlar gjennom RMP ordninga dersom det går turveg i beiter. Det er òg mogleg å få gjerdeklyvar gratis og støtte til hundeport ved å kontakte kommunen. Det går an å bestille gratis ferdige plakatar frå Bondelaget sine sider om å vise omsyn til dyr på beite etc. Kommunen kan òg kontaktast ved ynskje om enkle skilt.

Det er kome innspel på at det i dei mest populære turområda er utfordringar med "*vill parkering*", øydelegging av gjerder og at turgårar gløymer å flytte seg frå vegen når bonden kjem køyrande med traktor slik at bonden ikkje kjem forbi. Gjennom planprosessen har det kome forslag frå eit av bondelaga om å lage ei eiga informasjonsbrosjyre, for innflyttarar og besøkande, om landbruket i kommunen og trygg ferdsel i eit kulturlandskapet med aktiv landbruksdrift. Dette er føreslått sett i samheng med spørsmålet om eigen kommunikasjonsstrategi for landbruket i Hå.

Noregs Bondelag sin sommarkampanje «*Kom hit*» der det vart sett opp rammer å sjå landskapet gjennom på ulike utsiktspunkt, viser òg at dei aller fleste bønder synes det er kjekt at folk kjem på besøk. Og, at slike tiltak blir ein viktig del av marknadsføringa for eit levande landbruk.

I alt blei 274 "*Kom hit*" rammer sett opp i heile Noreg av Norges Bondelag sommaren 2020, og 3900 bilete blei delt med denne emneknaggen på sosiale medier. "*Kanskje er dette en gryande ny allianse mellom bygdefolk og byfolk*», sa Sigrid Hjørnegård i Noregs Bondelag til Nationen. Bilete under er frå kampanjen og teke på Knudaheio.

Under Framtidssnakk vart det å ha "opne dører" føreslått av bønder som var til stades som eit viktig grep for å byggje eit positivt landbruksomdøme. Her blei det peika på både fyrsteintrykket av eit velstelt tun, ivaretekne landskap, tilrettelegging for landskapsglede, gode synsinntrykk, kunnskapsformidling og det å invitere folk inn som byggande for truverd og tillit. Auka trafikk av turgårar er og eit auka kundegrunnlag for til dømes lokalmat og opplevingar. Sjå meir om dette i kapittel 7.

5.4 Kulturminne og kulturlandskapet

Tiltak: *(Slik vil me gjere det)*

Hå kommune vil styrke dialogen med bondelaga og vere pådrivar for informasjon og haldningsskapande arbeid. Inkludert i dette styrka kunnskapsgrunnlaget om eit levande landskap sin effekt for klima, miljø og landbruket sin økonomi.

Hå kommunen skal synleggjere rolla bonden sitt arbeid spelar i ivaretaking av kulturminne og kulturlandskap, og aktivt informere landbruket om tilskotsordningar, gratis gjerdeklyver, andre godtgjersler og tilbod for tilrettelegging for turgåarar.

Hå kommune skal ha fokus på at varige endringar i kulturlandskapet er søknadspliktige.

Kulturmyndigheiter skal kontaktast i forkant av hogst.

5.5 Skogbruk og skogforvaltning

Hå kommune er positiv til ei felles skogforvaltning med dei kommunane som har eit ynskje om det. Kommunen er pålagt å utarbeide strategi for «*Nærings- og miljøtiltak i skogbruket*» (NMSK). Nåverande strategi er gjeldande fram til 2020. Viktige problemstillingar no er om kommunen bør lage ein område-skogbruksplan, og bør uproduktive areal nyttast til å plante klimaskog? Vidare bør det avklarast om kommunen skal vurdere å lage retningslinjer for hogst av eksisterande skog av omsyn til vilt og fordøyingseffekten for ekstrem nedbør? Og, kva retningslinjer bør me ha for nyplanting ved hogst av plantefelt?

Hå kommune er ikkje ein typisk skogkommune, men det er framleis fleire plantefelt med skog i kommunen, som i hovudsak blei planta for ca. 50-60 år sidan. Nokre av desse har blitt avverka, og det viser seg at i Hå er det god tilvekst i desse plantefelta som er langt over gjennomsnittet. Dette har ført til at Hå har skåra høgt i statistikken over avverking i Rogaland dei siste åra. Det fortel oss at skogbruket i Hå har godt ressursgrunnlag som verdiskapar. Trass stor tilvekst klarer skogen likevel ikkje å konkurrere mot jordbruket i økonomisk avkastning.

Skogen er òg ein ressurs for rekreasjon og friluftsliv, og eit område der dyr og fuglar bur og kan omfatte viktige biotopar for biologisk mangfald. Skogen er eit viktig karbonlager med betydning i klimasamanheng, og skogen har òg viktig fordøyingsfunksjon for overvatn. Det kan og vere kulturminne i skog, sjå meir om dette i kapittel 5.4.

I Hå i dag er jakt på vilt forvalta med hjelp av Hjorteviltregisteret som er ein nasjonal database med kommunalt kart over godkjende jaktvald. Det er jakt på rådyr, hjort og elg i kommunen. Det er registrert totalt 170 jaktvald i kommune. Det vart i 2019 gitt løyve for felling av 3 elg (ingen felt), 33 hjort (14 felt) og 311 rådyr (47 felt).

Tiltak: *(Slik vil me gjere det)*

Hå kommune vil stimulere til utvikling av skog- og utmarksnæring gjennom å:

- Lage ny områdeplan skogbruk for område som har skog eller er godt eigna for skogplanting.
- Støttar seg til samarbeidet om ny skog- og viltforvaltning.
- Auke ungsogpleieaktiviteten ved informasjon om støtteordninga Næring- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK).
- Drive kunnskapsbyggjande aktivitet for grunneigarar om skogbruk og utmark.
- I lag med næringa finne løysingar for betre utnytting av utmarksressursane til beste for grunneigarar og ålmenta.
- Nyplanting av skog i område med kulturminne krev dispensasjon.

6 Klimasmart jordbruk

Med Klimasmart jordbruk meiner me i denne planen eit landbruk som produserer like mykje eller meir samstundes som utslepp av klimagass blir redusert. Utsleppa er mest knytt til innsatsfaktorar i produksjonen (energibruk, fôr), biprodukt/avfall (husdyrgjødsel) og til fordøyelsen til husdyra (utslepp av klimagassen metan). På same tid bidreg også delar av produksjonen til opptak av karbon. Til dømes vil dyr på beite auke karbonbindinga i jorda. Klimasmart jordbruk er mellom anna å redusere eller endre innsatsfaktorane og redusere eller utnytte biprodukt/avfall på ein slik måte at klimagassutsleppa blir reduserte. Gjort på rett måte vil dette kunne styrke grunnlaget for landbruket i Hå kommune.

Det har vore sterkt nasjonalt politisk fokus på klimagassutslepp i landbruket, og på landbruket sitt potensial for å løyse behovet for fornybar energi i eigen og andre sektorar. Mellom anna vedtok Stortinget i 2009 eit mål om at 30 prosent av norsk husdyrgjødsel skulle gå til produksjon av biogass. Målet vart teke opp att i klimaforliket i 2012, og i Stortingsmelding 45 (2016–2017) «*Avfall som ressurs – avfallspolitikk og sirkulær økonomi*» er det òg fokus på temaet.

I juni 2019 inngjekk Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og regjeringa ein klimaavtale der det er sett eit mål om reduksjon i klimagassutsleppa i landbruket med 5 millionar tonn CO₂-ekvivalentar for perioden 2021-2030. Som ei oppfølging av dette vedtok Norges Bondelag «*Landbrukets klimaplan*» i april 2020. I planen er det sett opp fleire satsingsområde:

- Informasjon og rådgjeving, mellom anna lansering av klimakalkulator for landbruket.
- Overgang frå fossil til fornybar energi til transport og varme.
- Berekraftig fôring, avl og friskare husdyr.
- Betre bruk av gjødsla og god agronomi.
- Bruk av husdyrgjødsel som råstoff i industrielle biogassanlegg.
- Jorda som karbonlager.
- Ny climateknologi.

Det er viktig at Hå kommune legg til rette for retninga som nasjonale og regionale styresmakter og næringa er samde om. Av tema ovanfor peikar biogassatsinga seg ut som viktig. Samstundes vil òg tilrettelegging for betre driftsstruktur og dermed kortare transport, omtalt i kapittel 8.6, spele godt saman med målet om overgang frå fossil til fornybar energi i transport. Kommunen kan òg samarbeide med næringa om å få fram kunnskap og synleggjere at kjøtproduksjon på Jæren basert på høg del lokalprodusert grovfôr har relativt lågt klimafotavtrykk og er god utnytting av lokale ressursar. Dette kan vere eit tema i ein kommunikasjonsstrategi om landbruket i Hå, jf. kap. 4. I tillegg er for eksempel effekten av beitebruk, som aukar karbonlagringa i jorda, viktig for landbruket sitt klimarekneskap.

6.1 Biogass

Gardane i Hå, Time og Klepp produserer kvart år 690 000¹¹ tonn husdyrgjødsel, eit råstoff som kan nyttast for å produsere fornybar energi, som kan brukast til drivstoff og varme. Men enn så lenge ligg råstoffet på lager, utan å gjere nytte for seg fram til bonden nyttar den verdifulle husdyrgjødsla på eng og beite. Litt som olja når den låg der utanfor Norskekysten ein gong.

Med store mengder husdyrgjødsel, korte avstandar og eksisterande infrastruktur for gass burde det i utgangspunktet ligge godt til rette for å hente ut biogass frå husdyrgjødsla på Jæren.

Hå kommune jobbar på ulike område for å legge til rette for ei satsing på biogassproduksjon i kommunen.

¹¹ Blautgjødsel, dvs. med vatn.

6.2 Husdyrgjødsel – problem eller ressurs?

Husdyrgjødsel er eit biprodukt av eksisterande landbruksnæring i Hå. Dersom det kjem skjerpa krav til spreieareal, vil det verta endå større mangel på område å gjødsle på (spreieareal) i forhold til dyretalet i kommunen. I dag manglar det omlag 20 000 dekar spreieareal i Hå, basert på dyretala i produksjonstilskot, fordelt på fulldyrka, overflatedyrka og godkjent spreieareal på beite. Det vil seia at ein del gjødsel i dag blir allereie frakta ut av kommunen. Me kan snakke om "gjødsleeksport". Kan dette biproduktet som er i overskot frå eksisterande landbruksnæring, bli mogleg innsatsfaktor i ny næringsutvikling for landbruket i Hå?

Tilgang på husdyrgjødsel kan gje fordelar i grønsaksproduksjon og anna grønt produksjon, For eksempel kan bruk av biorest etter at husdyrgjødsel har vore innom biogassanlegg nyttast til dyrkingsmedium. Tilgang på designgjødsel kan også gje fleire fordelar. Å få marknadstilgang vert trekt fram som ei stor utfordring for dei som ynskjer å starte med produksjon av grønsaker. Jordforhold, klimatiske forhold og kort avstand til ein stor marknad gjer at forholda ligg usedvanleg godt til rette for ei satsing på grønsaksproduksjon i Hå. Tradisjon og gode forhold for husdyrhald på Jæren har gjort til at til at kunnskapskapitalen i Hå landbruket i hovudsak er på husdyrproduksjon.

Det vil vere viktige tiltak å auke kunnskapskapitalen på grønsaksproduksjon, skape interesse, motivasjon og ulike former for støtte for oppstart av denne type produksjon.

6.4 Avstandar og bruksrasjonalisering - smart for klima og økonomi

Utviklinga styrt av kravet til volum og effektivisering i Hå og elles i landet med færre og større gardar gjev auka transport av grovfôr og gjødsel i landbruksnæringa. Ei oversikt basert på rekneskapstal frå nær 1000 gardar i heile landet i 2016¹² viser at store gardar som driv mjølkeproduksjon har opp til 60% større utgifter til diesel pr. liter mjølk produsert enn små bruk. I ei spørjeundersøking i regi av prosjektet Landfrag¹³ svarar 40% av norske bønder at dei opplever spreidd areal som eit problem i drifta. Dei som har lange transportavstandar og mange leigeforhold, opplever problemet som særleg stort.

Å oppnå mindre behov for landbrukstransport på veg vil vere bra for driftsøkonomien, for klimaet, og det vil redusere presset på vegnettet. På same tid må det nemnast at landbruksmaskinar har like mykje rett på å bruke vegane som anna næring og biltrafikkantar. Traktorane på vegane er ein del av biletet på eit aktivt landbruk. Kjøp og sal kan kommunen påverke, men det kan vere vanskeleg å regulere avtalar om leigjord og spreieareal.

¹² <https://e24.no/olje-og-energi/i/RxA2yd/stoerre-dieselforbruk-ved-stordrift>

¹³ <https://landfrag.no/>

6 Klimasmart jordbruk

Mål: *(Dit skal me)*

Landbruket i Hå tek aktiv del i klimaavtalen mellom landbruksnæringa og regjeringa, og har både redusert sitt klimagassutslepp betydeleg og sytt for auke i opptak av karbon i jorda.

Strategi: *(Dette vil me/dette er vegen for å kome dit)*

Hå kommune vil støtte landbruket i arbeidet med å nå måla i klimaavtalen.

To prioriterte satsingar blir:

- Å fullføre arbeidet med å etablere biogassproduksjon basert på husdyrgjødsel, medrekna å legge til rette for næring basert på biorest.
- Å redusere behovet for transport i drifta, medrekna å legge til rette for betre samordning av leigejord og spreieareal.

Tiltak: *(Slik vil me gjere det)*

I 2021 skal Hå kommune:

- Vidareføre arbeidet med tilrettelegging for etablering av anlegg for produksjon av biogass frå husdyrgjødsel.
- Kartlegge kva verdiskaping som best kan nytte restprodukt frå biogassproduksjon og legge til rette for auka kunnskap om dette i næringa.
- Informere om tilskotsordningar for bruk av tre i driftsbygningar.
- Informere om tilskotsordningar for tak på gjødsellager.
- Kartlegge landbrukstransport på veg i Hå kommune. (Innvilga støtte frå Klima- og Miljødepartementet).
- Hente kunnskap frå Langfrag-prosjektet og samarbeide med næringa om å finne rette tiltak for mindre transportbehov i drifta.
- Opparbeide register for spreieareal og leigejord i landbruket.
- Sikre at kommunen ved rullering av klimaplanen gjer ei kartlegging av mellom anna bruk av fossil energi som oppvarmingskjelde og drivstoff i landbruket, og definerer tiltak som motiverer til overgang til biogass eller elektrisitet/varmepumpe.
- Styrke klimarådgeving og motivere til bruk av klimakalkulator på alle gardsbruk i Hå.
- Formidle ny kunnskap om karbonlagring i jord.
- Ha fokus på tiltak som gir reduksjon i klimagassutslepp, til dømes redusera jordpakking gjennom faste køyrespor, grøfting og miljøvenleg gjødsling.

Kartleggingstiltaka ovanfor i 2021 vil gje føringar for tiltak i åra etter.

7 Næringsutvikling

Tradisjonelt landbruk og nye næringar med utgangspunkt i landbruket sine ressursar

Det tradisjonelle landbruket er ei viktig og stor næring i Hå kommune og utgjer ein vesentleg del av norsk matproduksjon. Sjå meir om dette i kapittel 1 og 3 og i planen sitt forord. Med tradisjonelt landbruk er her meint volumproduksjon av mat til folk flest – ikkje tradisjonsmat i retning lokale matspesialitetar basert på tradisjonelle driftsmåtar, men moderne kvalitetsmat.

Storskala matproduksjon i tradisjonslandbruket er berebjelken i Hå-landbruket, og det er eit mål at dei lønsame produksjonane av mat av nasjonal betydning held fram og blir styrka. I stortingsmelding 31 (2014–2015) er det uttrykt eit ynskje om å auka matproduksjonen for ei aukande befolkning.

Bøndene i Hå er viktige for norsk matproduksjon. Ei oversikt frå Statsforvaltaren i Rogaland syner at i 2014 utgjorde produksjonen i Hå kommune mellom 4 og 10 prosent av landsproduksjonen av kylling, gris, kalv, kumjølke og tomat¹⁴. Også for andre landbruksprodukt er Hå synlege i statistikken. Utbetaling av produksjonstilskot viser at bøndene i Hå er av dei bøndene i landet som i snitt, produserer mest mat per gardsbruk.

I dag er det produksjon av mjølke, kjøtt frå gris og storfe samt kylling og egg som dominerer landbruket i Hå kommune. Sjølv om ein av landet sine største grønsaksprodusentar også har tilhald i kommunen, kan det seiast at det er relativt lite grønsaksproduksjon ut i frå potensialet. I Hå synest det som om storleiken på gardane og etterspurnaden i marknaden, har gjort at satsinga på tilleggsnæringar knytt til garden eller nye produksjonsformer ikkje har bredt stort om seg.

Nye næringar krev ofte ei større marknadsorientering og interesse for å produsere og levere produkt også utanom tradisjonelle landbruksprodukt. Nye næringar ut frå landbruket skapar mangfald og ofte fleire arbeidsplassar knytt til landbruket. Næringsutspringa det her er snakk om, kan bidra til å sette Hå på kartet.

Dei nye tilleggsnæringa på gardane kan gje forbrukaren større nærleik og kjennskap til landbruket. Noko som er positivt for landbruket sitt omdømme.

7.1 Auke matproduksjon og utnytte marknadsmoglegheiter

Landbruket i Hå har over lang tid hatt sterkt fokus på auka produksjon og betra effektiviteten i produksjonen av tradisjonelle landbruksprodukt. Kanskje vil det for landbruket i Hå gje eit konkurransefortrinn dersom landbruket her i tillegg styrkar evna til å tilpasse noko av produksjonen etter endringane i etterspurnaden?

¹⁴ Fylkesmannen i Rogaland (2017): [Ny oversikt over landbruksproduksjonane i Rogaland](#)

I planprogrammet for landbruksplanen i Hå kommune vart det bestemt at me skulle sjå på korleis kommunen kan arbeida for å implementere nasjonale og regionale målsettingar om auka alternativ næringsutvikling i landbruket. Det vart også vedteke å danne seg eit bilete av situasjonen for økologisk landbruk i Hå, noko som kjem fram i kapittel 8 "Jord og areal".

Produksjonslokale er nødvendig for nokre nye næringsutviklingar. Her vart det peika på kommunen si rolle både kring spørsmål om bruksendring, nybygg og gebyr ved bygging.

Innovasjon Norge (IN) har tilskot og låneordningar som stør opp om etableringar av ny næringsutvikling i landbruket. Rogaland Fylkeskommune har ulike støtteordningar som skal bidra til utvikling og fornying av det tradisjonelle landbruket, og til å støtte utvikling av andre landbruksbaserte næringer gjennom utviklings- og mobiliseringstiltak. Kommunen har ei generell rolle som tilretteleggjar for ulike typar næringsutvikling. «Skape» (kurs for etablerarar og andre kurs for gründere), «VRI» (innovasjon og forskning i næringslivet) og Regionale Forskingsfond Vestland er også aktuelle samarbeidsnettverk.

Eit mindretall (Hå lista og FRP) i UTN si arbeidsgruppa vil ha med denne setninga: Hå kommune må være en pådrivar og vidareutvikle næringsmiddelindustri vi har i Kviamarka, Fjordland på Varhaug og i Sirevåg.

7.2 Lokal vidareforedling – økonomi frå fleire ledd i næringskjeda

Statsforvaltaren i Rogaland peika i sitt høringsinnspel til planprogrammet spesielt på at lokal vidareforedling av kjøt og mjølk har stort potensiale i Hå.

Ystepikene på Varhaug er eksempel på ei bedrift som har teke ut vidareforedling som potensial i Hå, og som også har utsal frå eigen gard. Andre er *Iskremgarden*, *Kryddergarden* og *Køhler Paviljongen* som er ei verksemd som både dyrkar rabarbra, lager rabarbrasaft og som har en paviljong til utleige med matserving. I tillegg er det nokre bønder som driv direkte sal av kjøt, som for eksempel *Fjorvegarden*. Nokre bønder har også buer langs vegen der du får kjøpt poteter, egg og grønsaker.

7.2.1 Sterke saman

Lokal foredling treng dedikerte produsentar og står ofte sterkare i eit samarbeid som kan tilby ulike produkt. På Inderøy i Trøndelag har mange produsentar gått saman om å lage "Den gylne omvei", der dei marknadsfører fleire opplevingar under same namn og kor overnatting og servering òg er ein del av produktinnhaldet. Blant dei landbruksbaserte tilboda i "Den gylne omvei" er ysteri, slakteri, gardsbutikk, kafé, bryggjeri, brenneri og overnatting. Saman marknadsfører dei kvarandre. Hå kommune kan vere med å legge til rette for tilsvarande samarbeid og nettverk for interesserte produsentar i Hå.

7.2.2 Matsvinn

I frå 2020 vert det gjennomført kartlegging som eit ledd i å finne ut kor mykje svinnet det er i primærledda i landbrukssektoren. Tala skal danna eit bidrag til å finne løysingar for å redusera svinnet, kunnskap om kvifor svinnet oppstår og deretter skal det setjast i gong tiltak for å redusere matsvinnet basert på denne informasjonen.

Det er også stor produksjon av gulrøter i Hå. I gulrotproduksjon vert ca. 40% av gulerøtene ikkje nytt til menneskemat på grunn av at dei er feil form og storleik. Dette er ein stor ressurs som truleg kunne vore nytta på anna vis.

7.3 Frukt og bær

I dag er det ikkje produsentar av frukt og bær i Hå. Klimaet i Hå er kanskje ikkje det mest optimale for denne type produksjon samanlikna med t.d. Ryfylke. NIBIO har i fleire år jobba med å utvikle bærproduksjon i gamle veksthus kor dei m.a. har prøvd med rips, solbær, bringebær med tanke på å forlenge lokal salsperiode. Dette kan vere ein mogleg nisjeproduksjon òg i Hå.

7.4 Honning – nytte kystlynghei til etterspurt produkt

Jæren og Hå har mellom anna store lyngheimråde som er godt eigna beite for biene i honningproduksjon.

Honning kan vere med på å skape breidde i lokalmattilbodet. Og, i tillegg til å produsere honning er bier gode pollineringshjelparar. Biehald kan difor også ha fleire positive ringverknadar både som bestøving og som positivt omdømebyggjande for landbruket. -

Hå kommune vil legge til rette både gjennom rettleiing og birøktarkurs for dei som ynskjer å starte med birøkt i kommunen, gjerne i samarbeid med Jæren birøktarlag. Hå kommune ligg i eit viktig område (reinavlsområde) for den brune bia.

7.5 Eigen distribusjon og møte med marknaden

Fleire bønder i Hå driv eigen distribusjon av produkta sine på ulike måtar. Dei tilbyr alle kortreist mat med høg kvalitet, og smaken av nisjeproduisert lokalmat har ei stigande interesse i marknaden.

7.5.1 Gardsutsal og andelslandbruk

Aarsland Gardsutsal på Vigrestad som driv med sal av grønsaker og egg frå garden, har hatt gardsutsal i 40 år! *Fjordfegarden Gausland* utanfor Nærbø har spesialisert seg på kjøttproduksjon av Vestlands Storfje utan kraftfôr og høg grad av dyrevelferd og sel kjøtt frå garden. *Ystepikene* på Varhaug har utsal for eit utval eigenprodusert ost. Dette er nokre av tilbydarane som har eige gardsmatutsal i Hå.

Andelslandbruk er eit samarbeid mellom bønder og forbrukarar, forbrukaren betaler på førehand, ofte eit år om gongen, for ein andel av garden sin produksjon. Hå fekk sitt fyrste andelslandbruk i 2021; Grønefed andelslandbruk som ligg på Ogna.

7.5.2 REKO-ring (Rettferdig konsum)

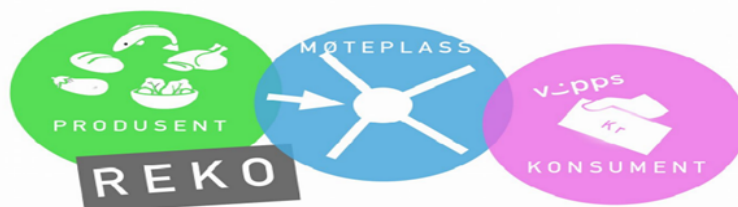
Det er fleire positive ringverknadar av direktosal. Det synleggjere den lokale bonden og lokal matproduksjon. REKO-ring, på same vis som gardsutsala, gjer at lokale matvarer blir enkelt tilgjengeleg for dei som bur i området. Denne type distribusjon kan bidra til å styrka lokal vidareforedling av mat, lokalt næringsliv og lokal verdiskaping. Ofte er REKO-ringen ein viktig salskanal for økologiske produkt¹⁵

Kontakt med forbrukar (marknadsføringskanal), marknadstilgang og pris er trekt fram som grunnar til at produsentar vel å selje varer via REKO. Bonden får ein betre pris for varene sine, men har òg utgifter til førebuingar, transport og utdeling saman med meirkostnader som utgifter til t.d. emballasje. Likevel meinte dei spurte i ei svensk undersøking¹⁶ at alle produsentane var heilt eller delvis nøgde med konseptet. Kontakt med lokal produsent, smak og kvalitet og at det er praktisk, var nokre av grunnane til kjøparane for å nytte konseptet.

Kring denne distribusjonsforma oppstår det også ulike typar fellesskap; mellom produsentane, mellom forbrukarane og mellom forbrukarar og produsentar.

REKO-ringen Sandnes/Stavanger har utleveringstad på Forus.

Per august 2020 har Facebook-gruppa for denne REKO-ringen 33 000 medlemmar.

¹⁶ <https://intra.tmforsk.no/publikasjoner/filer/3568.pdf>

7.5.3 Marknadsdagar, torg, festivalar og manifest

Nærbødagen, Potetfestivalen og Gladmat dagane i Stavanger med felles profilering av landbruksprodukt frå Hå er døme på korleis marknadsdagar og festivalar kan vere med å synleggjere bonden sitt arbeid og produkt samtidig som det blir ein arena for sal.

Matmanifest Rogaland er eit samarbeid som 120 matorganisasjonar har skrivne under på for å styrke Rogaland som matfylke.

7.5.4 Skape reiseliv og gje det innhald

Lokal matproduksjon gjer turistopplevingar rikare. Det kan vere opplevinga av eit landskap i aktiv bruk eller eit tilbod av gardsmatprodukt. Når me klarer å kople dei ulike opplevingane i eit lokalmiljø eller område vert det ofte ein vinn- vinn situasjon for både reiseliv- og landbruksnæring. Gode døme frå andre stader i Norge kor matprodusentar, handverk og reiseliv har slått seg saman og dannar felles plattform for profilering og marknadsføring er *"Route 26"* i Stjørdal kommune, *"Den Gyldne Omveg"* på Inderøy og *"The Happy End"* i Fjord kommune.

Hå kommune kan ha ei rolle i å samle produsentane til felles annonsering, og om ynskjeleg skape ein arena kor ulike produsentar kan knyte seg saman i felles plattformer til felles profilering og marknadsføring. Dette vil vere tiltak for å ta ut eit større økonomisk potensial gjennom samarbeid. *"Opplev Hå"* er til dømes alt ein eksisterande nettstad drifta av Hå kommune. Den har som mål både å vere ein marknadsføringskanal og å gi reiselivet innhald. Eit par gardsutsal i kommunen ligg for tida på denne nettsida.

Jærruta opna i 2020 og er ein sykkeltur på koselege vegar i ope landskap, som går gjennom kommunane Klepp, Time og Hå. I Hå kommune er *Aarsland Gardsutsal* og *Ystepikene* lagt inn som kjekke stoppestader på ruta der det er mogleg å få seg litt godt å ete på turen. Sjå <http://www.jaerruta.no/> for meir informasjon.

Hå kommune har eit nærområde i Sandnes – Stavanger med 210 000 innbyggjarar. Jærbanen har tog som går i rute frå Stavanger via Sandnes og Bryne til Hå kommune sine tettstadar før endestopp i Egersund. Jærruta for sykkel går m.a. gjennom Vigrestad og Varhaug, og her har me nyleg fått tilrettelagt el-sykelutleige som gjer det enkelt og miljøvennleg med ein rundtur frå toget til handletur hjå lokale tilbydarar.

Kan landbruket verte synleggjort og styrke sin økonomi i lag med resten av dette bilete til dømes gjennom "Landsbylørddag" med profilert tematog på Jærbanen? - "Grønt tog" ut av byen og inn i bygda? Skal, og i tilfelle korleis kan, Hå kommune ta ei aktiv rolle for å forløyse eit slikt potensiale? Desse ideane er døme på tiltak som også synleggjer behovet for eit tverrtenesteleg løft kor landbruksforvaltninga kan vere bru mot landbruksaktørar som kan vere aktuelle tilbydarar. Ved å "Løfte i lag" kan me få til samarbeid, synleggjering, felles marknadsføring og reiselivsinnhald som både styrkar landbruksnæringa og resten av samfunnsutviklinga i Hå.

7.6 Inn på tunet og grøn omsorg

Inn på tunet er tilrettelagde og kvalitetssikra velferdstenestar på gardsbruk. Tenestane skal gi meistring, utvikling og trivsel. «*Inn på tunet Norge, avdeling Agder og Rogalander*» er eit samvirkeforetak der gardbrukarane er eigarar og bestemmer føretaket sin strategi og forretningsidé. Men ein treng ikkje vere organisert i samdrift for å drive inn på tunet tilbod. Tilbodet blir tilpassa alle nivå og aldrar. Dei fleste tilboda er retta mot oppvekst og opplæring, arbeid og arbeidstrening samt helse og omsorg. Det er åtte regionale medlemsbedrifter som presenterer og tilbyr *Inn på tunet* gardar.

Det er stadig ny forskning som syner positiv effekt av dyr og fysisk arbeid for menneske som har ulike typar helseutfordringar. *Inn på tunet* gir også verdfulle møte mellom landbruket og dei som ikkje til dagleg bur på gard.

På den eine sida treng me tilbydarar som ønskjer å legge til rette for *Inn på tunet* drift på sin gard og ønskjer å ha arbeidet sitt i eit slikt tilbod. På den andre sida må òg offentlege tenestar innan oppvekst, helse og omsorg sjå moglegheita og vere i stand til å nytte lokale tilbydarar. Det trengs ofte eit koplende organ mellom tilbydar og kjøpar.

Ei utfordring i *Inn på tunet* arbeidet kan vere at tilbydarane i landbruket treng langvarige og trygge avtalar m.a. dersom dei treng å gjere investeringar på garden for å gi gode tilbod. Dette medan behovet for *Inn på tunet* tenestar i det offentlege ofte kan variere over tid.

Eit tverrfagleg samarbeid i kommunane, og tett dialog mellom tilbydar og det offentlege som kjøpar av tenesta, er ofte ein viktig nøkkel til suksess. Landbrukskontoret vil stø positivt opp om eventuelle kommande initiativ til ei slik næringsutvikling.

7 Næringsutvikling

Tradisjonelt landbruk og ny næringsutvikling med utgangspunkt i garden sine ressursar

Mål: (Dit skal me)

I Hå kommune er det eit breitt utval av lokalforedla mat og tilbod om andre opplevingar med utgangspunkt i landbruket. Ulike tilbydarar står saman i nettverk for felles kunnskapsbygging, synleggjering og møte med marknaden. Bonden sin økonomi er styrka gjennom eigen aktivitet langs heile næringskjeda. Matsvinn er transformert til nye arbeidsplassar og betre berekraft.

Strategi: (Dette vil me /dette er vegen for å kome dit)

Hå kommune vil legge til rette for nettverksarenaer, felles marknadsføringsplattformer og auka interesse i marknaden kombinert med ei styrking av bonden sin økonomi gjennom auka aktivitet langs heile næringskjeda.

Tiltak: (Slik vil me gjere det)

Hå kommune skal:

- Byggje alliansar med andre samfunnsaktørar for å synleggjere og styrke landbruksnæringa sine initiativ innan vidareforedling, distribusjon og reiselivsproduksjon.
- Ha særleg fokus på å legge til rette for lokal vidareforedling av kjøtt og mjølk.
- Kartlegge humankapital, naturressursar og ressursrom for bonden i landbruket si verdikjede.
- Skape interesse for og legge til rette for nettverk- og for kompetanseutvikling i landbruket om ulike former for ny næringsutvikling med utgangspunkt i garden.
- Tilrettelegging for produksjon av grønsaker, frukt, bær - og av honningproduksjon.
- I lag med næringa finne nye lønnsame vegar for å redusera matsvinn.
- Ta eit overordna tverrtenesteleg initiativ for å diskutere behovet og moglegheita for *Inn på tunet* tenestar i kommunen.
- Ta ei aktiv støttande rolle for dei som ønskjer å legge om delar eller heilt drifta til økologisk landbruk, grønsakproduksjon eller utvikle ulike former for tilleggsnæring frå sitt gardsbruk.
- Ta ei støttande rolle for utvikling innan tradisjonelt landbruk.
- Ha ei oppdatert oversikt på nettsider over støtteordningar, fortsette informasjonsarbeidet om støtteordningar og til ei kvart tid ha oppdatert kunnskap om søknadsprosessar til ulike tiltak i landbruksavdelinga.

8 Jord og areal

Mat er det mest grunnleggande av alle menneskelege behov.

Klima og jordsmonn, saman med menneskelege ressursar og ein optimistisk utviklingskultur gjer dei matproduserande areala i Hå til ein nasjonalt viktig ressurs. Den framtidige matvaretryggleiken til Norge heng saman med korleis me brukar og tek omsyn til denne ressursen.

Andelen areal som er godt eigna til matproduksjon, er høg i Hå kommune og kan ytterlegare aukast gjennom berekraftig nydyrking og ved god agronomi. Samstundes vert noko av landbruksarealet omdisponert til andre føremål, eller bygd ned av næringa sjølv slik at det ikkje lengre kan dyrkast mat der. Stortinget har vedteke at norsk matproduksjon skal auke med 20% innan 2030. Det viktigaste grunnlaget for produksjonen er matjorda, som dei seinare år har fått eit styrka fokus gjennom nasjonale og regionale føringar. Det er svært viktig for Hå kommune å sikre denne ikkje-fornybare ressursen for framtida.

8.1 Jordvernmål

Dei nasjonale måla for jordvern er forsterka.

I brev frå regjeringa 11.01.2021 vert viktigheita av å ivareta jordvern framheva. Det vert i brevet peika på kor viktig jordvernet er for å nå mange av dei ulike berekraftmåla, som til dømes mål nr 2 «*Motverke svolt og matsikkerheit*», og mål og delmål nr 15 «*Motverke landforringing*». Det er sett som mål at landbruket si eiga nedbygging av jordbruksareal ikkje skal overstige 10% av det regionale jordvernmålet. Målsetjinga gjeld jordbruksareal, det vil sei areal med klassifiseringa fulldyrka jord, overflatedyrka og innmarksbeite.

I "Regionalplan for Jæren og Søre Ryfylke" vedteke i 2020, står det at Rogaland er det fylket i Norge der det blir bygd ned mest matjord, og at det er den beste jorda det forsvinn mest av.

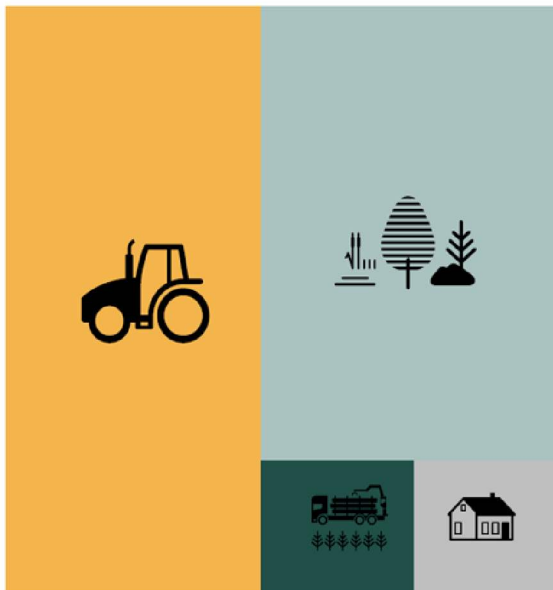

Revidering av LNF- retningslinjer, Regionalplan Jæren s.4

På grunn av signala om eit styrka jordvern og dei høge tala for nedbygging, vedtok Fylkestinget 12.juni 2019 eit eige jordvernmål for Regionalplan for Jæren 2050, med tilhøyrande retningslinjer. Ei viktig retningslinje som er vedteke i regionalplanen, er at kommunane skal fastsette eigne jordvernmål ved revisjon av kommuneplanen.

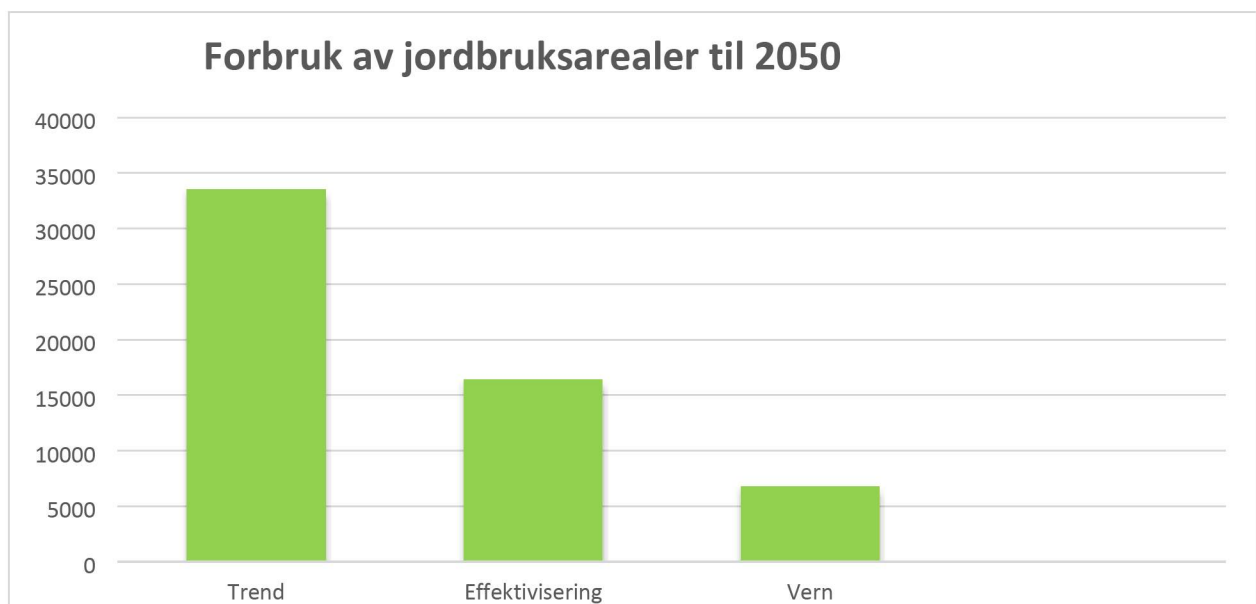
I regionalplanen er arealeffektivisering gjennom kompakt by- og tettstadsutvikling peika på som ein nøkkel til betra jordvern, auka konkurransekraft og livskvalitet for innbygarane.

Arealressursar i Hå kommune

Arealtype	Dekar	%
Jordbruksareal		
Fulldyrka	85 350	33,1
Overflatedyrka	441	0,2
Innmarksbeite	33 727	13,1
Skog		
Produktiv skog	13 779	5,3
Uproduktiv skog	2 331	0,9
Bebyggelse/samferdsel	14 986	5,8
Annet markslag		
Åpen fastmark	82 206	31,9
Myr, åpen eller med skog	13 738	5,3
Ferskvann	11 420	4,4
Ikke kartlagt	0	0
Sum	257 978	100,0

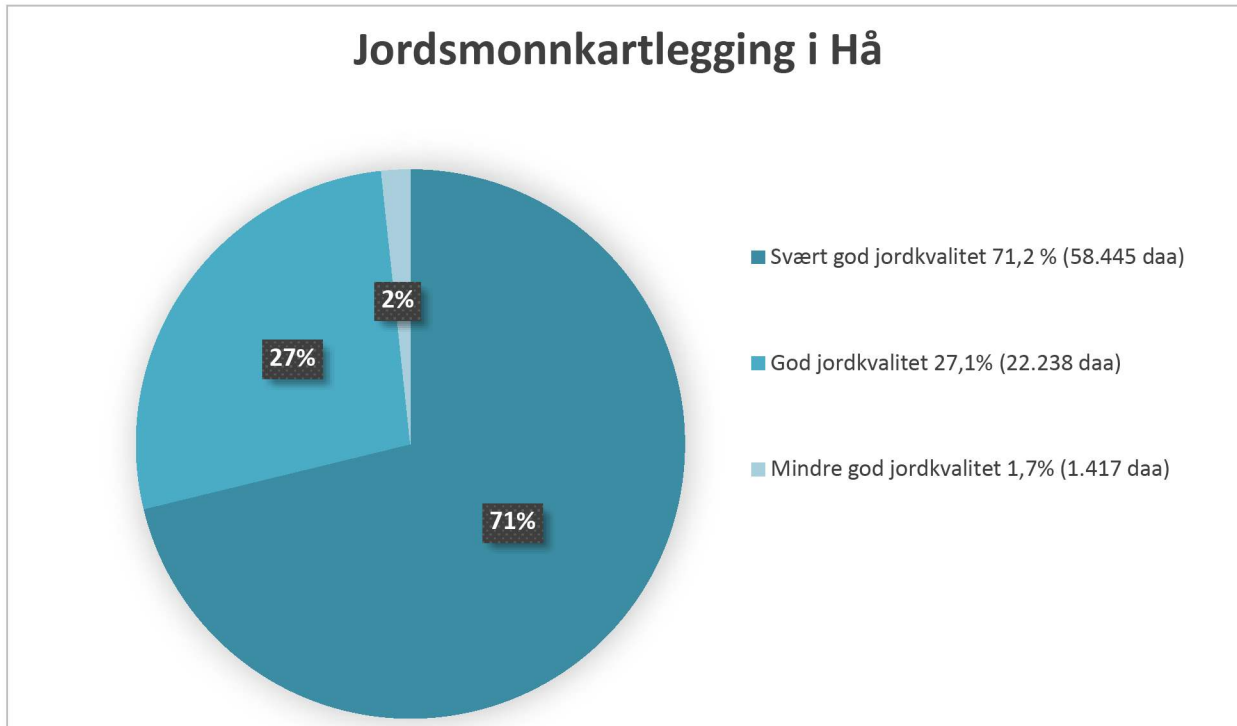
Kilde: Arealressurskart AR5, årsversjon 2019, NIBIO

Forbruk av jordbruksareal etter ulike scenario for vekst og arealbruk i planområdet, Rogaland fylkeskommune. (Tal henta frå revidering av NLF-retningslinjer regionalplan Jæren s.4) Frå rapporten; Revidering av LNF- retningslinjer Regionalplan Jæren Frå rapporten; Revidering av LNF- retningslinjer Regionalplan Jæren s.5

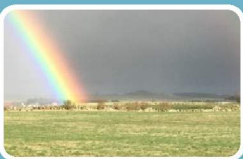
8.2 Kvalitet på jordbruksareal i Hå

Landbruksjorda i Hå har generelt høg kvalitet, men har ulike eigenskapar i ulike område. 95,7% av fulldyrka og overflatedyrka jord er jordsmonnkartlagt, og 98,3 % av den kartlagde jorda har svært god eller god kvalitet. Derfor er det viktig å vera bevisst i forvaltninga for å sikre fleksible og gode produksjonsgrunnlag på kort og lang sikt.¹⁷

Svært god jordkvalitet

Areal som er lettdrive og som normalt gjev gode, årvisse avlingar av jordbruksvekstar som er tilpassa det lokale klimaet.

God jordkvalitet

Areal som berre eignar seg for eit meir avgrensa utval av vekstar. Det krevast noko meir innsats for å få gode avlingar.

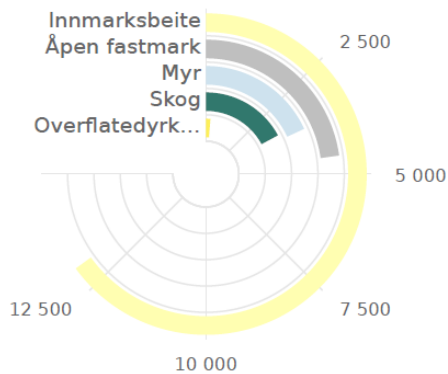
Mindre god jordkvalitet

Areal som kan egne seg godt, til dømes til gras, men der eigenskapar ved jorda gjer at det krevst større innsats. Bratt areal kjem også i denne klassen.

¹⁷ Kjelde: NIBIO arealressurskart AR5, årsversjon 2019

8.2.1 Dyrkbar jord i Hå

I følge NIBIO (Norsk institutt for bioøkonomi) sitt arealbarometer er det nær 25.000 dekar dyrkbar jord i Hå kommune. Over halvparten av dette er i dag registrert som innmarksbeite som allereie blir godt utnytta i jordbruket.

Dyrkbar jord fordelt på arealtyper	Dekar	%
Overflatedyrka jord	257	1,0
Innmarksbeite	13 003	52,3
Skog	3 427	13,8
Åpen fastmark	4 559	18,3
Myr	3 624	14,6
Sum	24 870	100,0

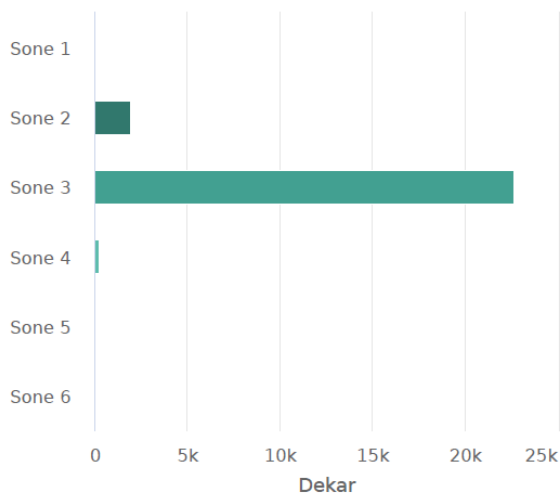
Kilde: Dyrkbar jord, årsversjon 2019, NIBIO

Dyrkbar jord er registrert på arealtypeane overflatedyrka jord, innmarksbeite, skog, open fastmark og myr. Dyrkbar jord har same lovmessige vern som dyrka jord i jordlova. NIBIO sitt datasett bør brukast i arealplanlegging og i behandling av konsesjonssaker.

I samband med planarbeidet har Hå kommune vore i kontakt med NIBIO for å få ei avklaring på kor mykje av den dyrkbare jorda som i realiteten er mogleg å dyrke. Areal med kulturminne, kartlagde naturtypar, og verneområde ligg inne i klassifiseringa «dyrkbart areal», men kan i røynda ikkje dyrkast. Det vil bety at talet for dyrkbar jord i Hå og Noreg kan vere noko eller mykje lågare enn det som ligg føre i dag. NIBIO jobbar med eit prosjekt der målet er å få nøyaktige tal på faktisk dyrkbar jord.

Kor godt eigna den dyrkbare jorda er for matproduksjon, er mellom anna avhengig av klimaet. Landet er delt inn i klimasoner frå 1–6, kor sone 1 er best eigna for dyrking av matkorn. I Hå ligg 91,1 prosent av jorda som kan dyrkast opp, i sone 3. I Hå er det også registrerte førekomstar av pukkk, grus og malm. Direktoratet for mineralforvaltning skal motta søknadar angående uttak av t.d. naturstein.

Sone	Dekar	%
1 Godt egnet for matkorndyrking	0	0
2 Marginal for matkorndyrking	1 933	7,8
3 Godt egnet for fôrkorndyrking	22 667	91,1
4 Marginal for fôrkorndyrking	271	1,1
5 Godt egnet for grovfôr dyrking	0	0
6 Marginal for grovfôr dyrking	0	0
Total dyrkbar jord	24 871	100,0

Kilde: Dyrkbar jord, årsversjon 2019, NIBIO

8.2.2 Kvifor er det viktig å ta vare på matjorda?

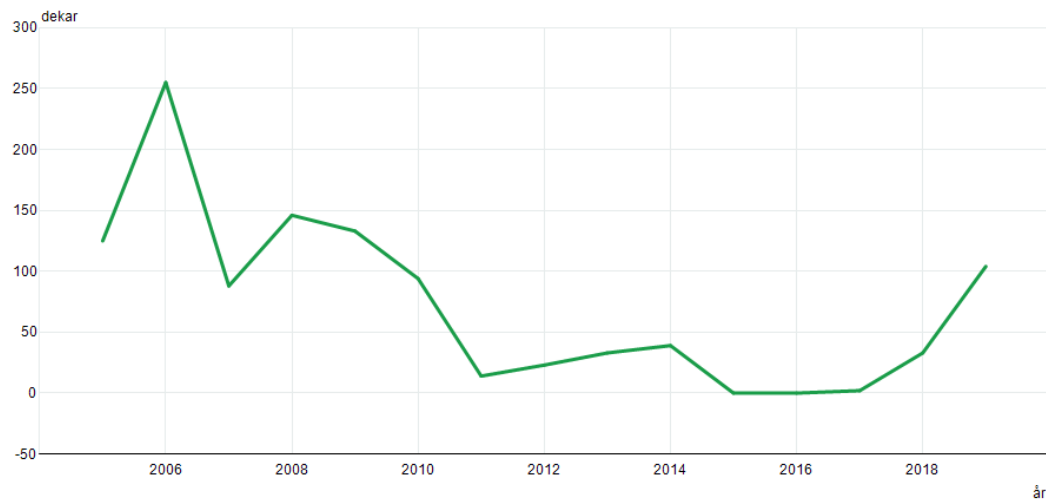
Det er mange grunnar for å ta vare på matjorda vår:

- Matjord er ein knapp og ikkje-fornybar ressurs.
- Klimaendringane vil endre vilkåra for matproduksjon verda over.
- Folkeauken gjer at vi treng meir areal til jordbruk.
- Nok mat, trygg mat, kortreist og god mat vert viktigare for helsa og livskvaliteten vår.

Noreg hadde i 2019 ei sjølvforsyningsgrad for mat på om lag 45 %. Det vil seie at 45% av kaloriane me et i Norge kom frå norskprodusert mat. Korrigert for importert kraftfôr var sjølvforsyningsgraden 36%. Norskprodusert del av forbruket ligg mellom 95 og 100% når det gjeld kjøtt, egg og mjølkeprodukt (ikkje korrigert for kraftfôrimport), men for grønsaker, frukt og bær dekkja me berre 6 % av nasjonalt forbruk i 2019. Kva om importen av mat og kraftfôr i ei framtidig krise vert stoppa?

Forsvinninga av ressursgrunnlaget for framtidig matproduksjon gjennom nedbygging til ulike føremål er ein nasjonal utfordring, og Rogaland har vore på verstinglista i mange år.

Kurva nedanfor syner at me i Hå kommune har redusert matjordressursen vår dei siste åra ved å omdisponere dyrka og dyrkbar jord til andre samfunnsføremål. I tillegg til dette kjem landbruket si eiga nedbygging av matjord som også reduserer matjord disponibel for produksjon.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

8.3 Langsiktig grense for landbruk

I Hå kommune er det utarbeida ei "Langsiktig grense for landbruk". Grensa kring stasjonsbyane i Hå er ei maks grense for kor langt stasjonsbyane kan vekse inn i landbruksområda som ligg kring byane dei neste 40 åra (jf. Fylkesdelplan for langsiktig byutvikling på Jæren, vedteken i Fylkestinget 10. oktober 2000).

Ei maks grense er ei sikringsgrense i eit ytterpunkt, og er eit tydeleg signal om at bustadbygginga rundt tettstader, som ikkje er landbruksrelatert, har avgrensa plass tilgjengeleg. Det betyr ikkje at alt innafor er fritt fram for utbygging. På lik linje med eit strengare jordvern innafor landbruksnæringa må Hå kommune, òg for å ivareta omdøme sitt, ta stilling til eiga rolle for matjordvern opp mot andre samfunnsinteresser.

Ei kvar utbyggingssak som inneheld spørsmål om vern av matjord, må handsamast med kunnskap og stor respekt for Hå kommune si rolle i ivaretaking av nasjonen Norge sitt matgrunnlag.

8.4 Landbruket si nedbygging av matjord

Landbruket har ved bruksrasjonalisering, og nye krav til dyrevelferd behov for nye og større driftsbygningar samt fôrlager og gjødsellager. Store luftige fjøs, gjerne med utsikt er godt for dyrevelferda. Men også desse bygningane medfører nedbygging av god landbruksjord. Samtidig blir mange gardsbruk lagt ned eller tun blir skilt ifrå, og det blir ståande igjen driftsbygningar av eldre dato som er lite i bruk.

Sentrale problemstillingar er om me i større grad bør krevje at eldre driftsbygningar skal rivast, dersom den gamle står i vegen for nye bygg, eller at det vil spare jord? Er det behov for å regulere driftsform i forhold til kvalitet på jord? Til dømes ikkje tillate bygging av store mjølkefjøs på jord som er særleg godt eigna til grønsakdyrking? Bør kommunen krevje at driftsbygningar for kraftfôrkrevjande produksjonar (svin og fjørfe) utelukkande berre kan byggjast på uproduktive areal?

Innspela frå gjesteboda der prioriteringar i landbruksplanen vart diskuterte, var at kommunen må vere restriktiv når det gjeld bruksending til andre føremål, men at bøndene sjølve klarer

å prioritere kvar t.d. driftsbygningar bør stå og sjølve bør få bestemme kvar eventuell matjord som må fjernast, skal nyttast til dømes til jordforbetring.

Det har ikkje lukkast å finne detaljerte nye tal på landbruket si nedbygging av matjord i Hå kommune sidan slik nedbygging ikkje krev søknad om bruksendring av areala. I eit prosjekt gjennomført av SSB og NIBIO vart det funne at 22% av total nedbygging av landbruksareal nasjonalt kan knytast til landbruket si eiga nedbygging, og at arealet landbruket byggjer ned er om lag like stort som det som blir omdisponert til bustadbygging. I følgje rapporten vart det i Hå kommune frå 2004 til 2015 bygd ned 274 dekar (22,5%) til landbruksføremål av totalt 1219 dekar nedbygd jordbruksareal. Til samanlikning stod bustadbygging for 220 dekar (18%)¹⁸.

I Hå kommune utgjer altså landbruket si eiga nedbygging ein høg del av total nedbygging av landbruksjord. Dette kan mellom anna forklarast med at Hå er ein stor aktør innan fjørfeproduksjon. I 2018 var Hå den 8. største kommunen målt etter tal bruk med verpehøner og den 6. største etter tal bruk med slaktekylling. I følgje ein rapport frå AgriAnalyse i 2020 skil fjørfeproduksjonen i Rogaland seg ut frå resten av landet når det gjeld gjødselhandteringa frå produksjonen. Blant kyllingprodusentane i Hå er det ein stor del som køyrer vekk all gjødsla i produksjonen, mykje blir frakta til Norsk naturgjødsel samt til Sørlandet.

8.4.1 Kommunen kan regulere nedbygging av landbruksjord

I ei utgreiing av verkemidlar for å redusere nedbygging av dyrka og dyrkbar jord med fokus på landbruket si eiga nedbygging¹⁹ set Landbruksdirektoratet fokus på mellom anna dei strukturelle endringane som har skjedd i landbruket sidan jordlova vart vedteken.

Landbruksdirektoratet skriv at «Mange driftsformer er likevel basert på kraftfôrintensiv produksjon utan direkte bruk av jordressursene. SSBs analyse av landbrukets egen nedbygging viser også at det er driftsbygningar for svin og fjørfe som byggjer ned mest jordbruksareal. Teknologiske nyvinningar har også gjort sitt til at driftsbygningar og andre tiltak ikkje nødvendigvis trengjer å plasseres på eller i nærheten av dyrka jord.»

Sjølv om landbruket si nedbygging av landbruksjord av fleire kommunar opplevast som problematisk, nyttar ikkje kommunane seg av mogelegheita til å regulere det. Jordlova opnar ikkje for slik regulering, men kommunen kan styre plasseringa av landbrukstiltak ved å setje planføresegner om plassering av landbruket sine byggjetiltak på dyrka jord (pbl. § 11-11), eller ved å ha rutinar i byggjesaksbehandling for å vise til alternativ plassering av bygg med omsyn til jordvern (pbl. § 29-4). Det er ikkje nødvendig å ha føresegner til arealføremålet for at kommunen skal kunne gjere vurderingar knytt til plassering av landbrukstiltak på dyrka jord.

Plan og bygningslova har tydelege krav til tryggleik mot naturfare og trygg byggegrunn ved planlegging og utbygging, og kapittel 7 i byggtknisk forskrift (TEK17) utdjuar dette i høve til flaum-, erosjon- og skredfare.

¹⁸ SSB 2017, [Nedbygging av jordbruksareal, tabell A14](#)

¹⁹ Landbruksdirektoratet 2019, [Landbrukets egen nedbygging](#)

Hå kommune, har areal som ligg under den marine grense. Der det er lausmassar under marin grense kan det vere førekomstar av kvikkleire. For mindre inngrep, noko som kan vere aktuelt i landbruket, må dette vurderast ut i frå NVE sin reviderte rettleiar «Sikkerhet mot kvikkleireskred». Vedlegg 2 i NVE sin rettleiar gjeld små inngrep i kvikkleiresona.

8.4.2 Landbruksvegar

Nokre stader blir det laga to landbruksvegar fram til gardstun eller beite rett ved sida av kvarandre, gjerne på kvar si side av steingarden. Dette er lite god ressursutnytting sett i eit jordvernperspektiv. I ein del tilfelle kunne det vore mogleg å spare både kostnadar for bonden og nedbygging av matjord om det hadde føregått eit betre samarbeid om grusvegane rundt om. Gode nettverk av landbruksvegar har fleire driftsmessige fordelar til dømes at dei motverkar skader på kjelvar, som jordpakking, eller skader på dreneringssystem.

I Landbruksdirektoratet si utgreiing av kommunane sine moglegheiter for å regulere nedbygging av jordbruksareal nemnd ovanfor, kjem det fram at det er mindre høve til å regulere landbruksvegar enn bygningar. Direktoratet vil føreslå endringar i regelverket slik at kommunane får betre verktøy i tilfelle der det er behov for regulering. Hå kommune ønskjer å samarbeide med næringa og oppmuntre til samarbeid om veg. Dette vil spare kostnader og spare landbruksareal, og kan i mange høve vere ei like god løysing for drifta.

8.5 Flytting av matjord

Ved oppføringar av nybygg, eller anna bruksendring av jordbruksareal i eller utanfor landbruket fjernar ein ofte det øvste jordlaget. Korleis kan ein sikre at denne jorda vert ivareteken på ein god måte? Bør det opprettast ein gjenbruksstasjon for mottak av jord?

I innspela til landbruksplan har bøndene vore tydelege på at dei sjølve bør få disponere matjord som flyttast, til mellom anna jordforbetring.

Hå kommune er oppteken av at moglegheita til å flytte matjord ikkje må auke aksepten for nedbygging av jordbruksareal. Flytting av matjord vil ofte gje dårlegare avlingar, eller det vil ta lang tid før jorda produserer like godt som før flytting. Dette er forklart i *Regionalplan for massehandtering*. Kommunen bør ha ei rolle i prioritering av kvar jord som må flyttast, skal nyttast. Dersom kommunen ikkje lukkast i å regulere nedbygging strengt, bør det opprettast andre mekanismar som reduserer nedbygging og jordflytting mest mogeleg.

I regional plan for massehandtering er det sett ulike retningslinjer for massehandtering, sjå retningslinjer vedlegg 1

8.6 Bruksrasjonalisering og eigedomsstruktur

Samanslåing av bruk og kjøp av jord skjer i betydeleg omfang i Hå kommune. I den samanhengen ser me at det ofte vert store avstandar til jordene og dårleg arrondering. Dette medfører store transportkostnadar og mykje landbruksmaskinar på vegane.

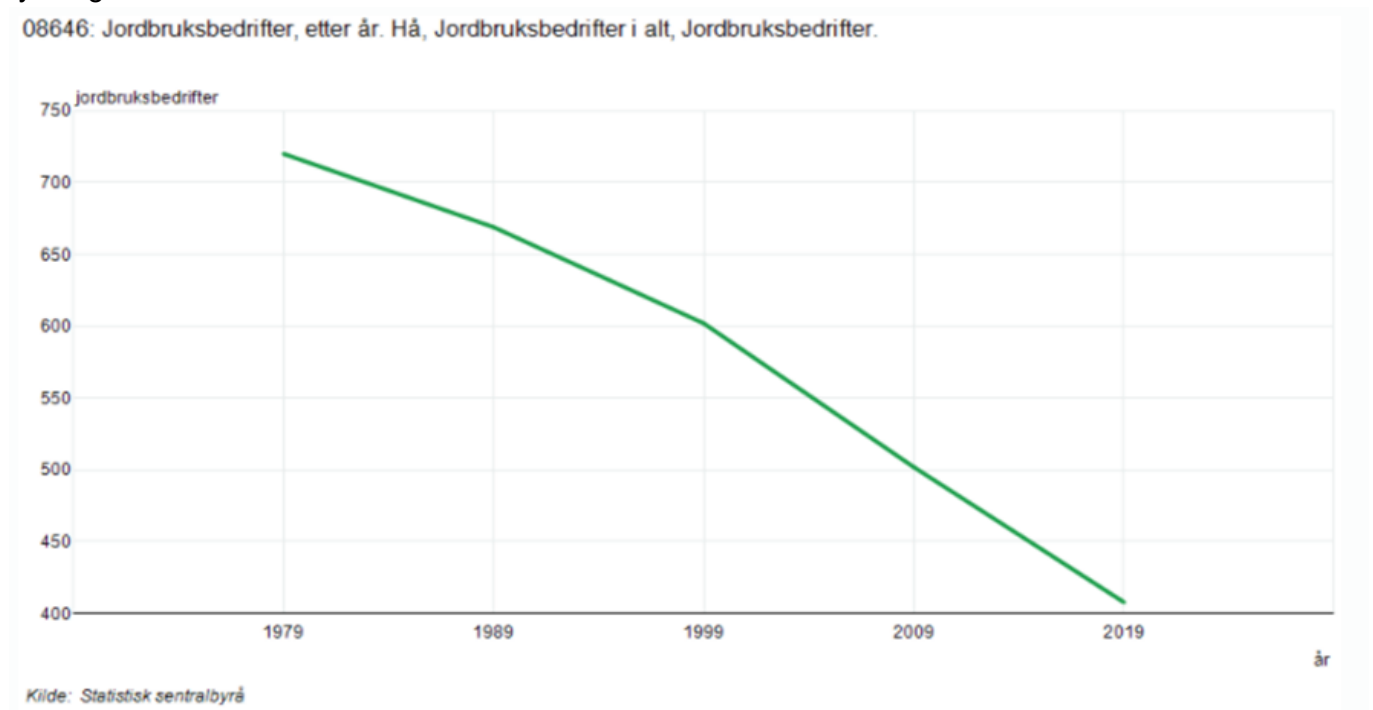
8.6.1 Stordrift eller familiebruk?

Både nasjonalt, regionalt og i Hå kommune har det gjennom mange år skjedd ei strukturendring i landbruket. I 1979 var det 125.302 gardsbruk i Norge, 40 år seinare, i 2019,

var talet redusert til 38.938²⁰ I same periode auka gjennomsnittleg areal pr. gardsbruk frå 76,1 til 252,1 dekar nasjonalt. Dersom trenden fortset vil Norge og Hå ha endra seg frå strukturen vi framleis kjenner med familiedrivne bruk, til større bedrifter som til dømes vil ha behov for tilsette for å klare arbeidsmengda. Færre gardar vil kunne gje endra busetjingsmønster, med færre busette familiar på gardar rundt i kommunen, og ei auke i arbeidstakarar som er her for ein kortare periode. Det er opp til kvar bonde korleis ein ynskjer å utvikle drifta på garden, og variasjon i størrelsen på bruka ser Hå kommune på som positivt. Samfunnsansvaret om auka matproduksjon til ei aukande befolkning har Hå bonden teke på strak arm, og dette har gjort at mange av gardane med største produksjonane i landet ligg i Hå. Tilhøyrande næringsindustri har vakse fram mellom anna som følgje av den store produksjonen.

Ein rapport frå Jæren rekneskapslag i 2019 syner at det er svært dårleg lønsemd i å drifta leigejord med lang avstand frå driftssenter.

Om ein ser på utviklinga i tal gardsbruk i drift (landbruksbedrifter) i Hå kommune, er trenden tydeleg.

Talet jordbruksbedrifter har ein sterkare nedgang enn talet landbrukseigedommar, sjå oversikt i kapittel 3. Dette kan forklarast med ein auke i areal som blir leigd ut – fleire sit framleis som eigarar av areal som dei leiger ut til bønder, som driv eit i gjennomsnitt stadig større areal. Men, samanlikna med nasjonale tal er reduksjonen mindre både i Rogaland og i Hå enn nasjonalt. Prosentvis nedgang i tal landbruksbedrifter frå 1979 til 2019 er 69% nasjonalt, og 43% i Hå kommune. Ei slik utvikling gjer at Hå kommune dei siste 40 åra har auka frå å ha 0,6% av landbruksbedriftene i landet til 1,1%. Det kan vere fleire årsaker til at nedgangen går vesentleg seinare i Hå enn i landet sett under eitt. Rammevilkåra Finnbakk

²⁰ [SSB](#)

peikar på i Bondevennen 25.09.20 kan forklare noko, men det burde i så fall gjelde heile landet. God rekruttering i eit sterkt landbruksmiljø og godt drivne familiebruk vil redusere sannsynlegheita for at garden blir seld eller leigd ut som tilleggsjord ved generasjonsskifte.

Stordrift krev store investeringar, ofte arbeidskraft frå andre land og kan i omdømesamheng framstå som mindre attraktive produsentar enn familiebruket som har vore sentrale i både Tine og Gilde sine marknadsforteljingar gjennom mange år. Familiebruket sine inntekter og etterspurnad etter varer og tenester er motoren i mange lokalsamfunn, hevda Per Olaf Lundteigen i Aftenposten i 2011²¹. Utan familiedrivne gardsbruk ville Hå kommune ha vore ein heilt anna kommune på mange vis. Hå kommune ønskjer ein variert bruksstruktur og ønskjer å ta vare på familiebruka med tanke på mellom anna busetjing, skule og anna infrastruktur i kommunen. Eigedomar som kan gje ein familie eit normalt levebrød, bør som hovudregel ikkje delast opp. Dette vil kommunen arbeide for i handsaming av konsesjonssøknader, men også ved å styrke rekruttering, omdømme og fagmiljøet i landbruket i samarbeid med landbruksnæringa.

8.6.2 Sal av tilleggsjord

For å sikre tenlege og varierte bruksstrukturar over tid, avgrensar jordlova eigar sin rett til å dele opp landbrukseigedom.

Hå kommune ønskjer å legge til rette for sal av landbruksjord som tilleggsjord, heller enn utleige over lang tid for slik å sikre langsiktig driftsgrunnlag for bruka som driv aktivt. Ved eigedomsoverføring er det mellom anna meir interessant for den som brukar jorda å drive med grøfting og andre langsiktige forbetringstiltak. Resultata frå Jæren rekneskapslag i 2019 syner at det er svært dårleg lønsemd i å drifta leigejord med lang avstand frå driftssenter.

	Leigekvote kr. 1,50 pr. liter mjølk, leigejord kr 600,- pr. dekar						Leigekvote kr. 0,60 pr. liter mjølk, leigejord kr. 500,- pr. dekar, middeltalgruppa	
	Lønsemd lågaste 30 prosent av mjølkeprodusent ar		Lønsemd middeltalgruppa		Lønsemd høgaste 30 prosent av mjølkeprodusent ar			
Avstand til jord, km.	0	3	0	3	0	3	0	3
Dekningsbidrag mjølk kr.	3,19	3,19	4,15	4,15	5,09	5,09	4,15	4,15
Leigekvote kr.	1,50	1,50	1,5	1,5	1,5	1,5	0,60	0,60
Leigejord kr.	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65	0,65	0,54	0,54
Maskinkostnadar kr.	1,54	2,00	1,54	2,00	1,54	2,00	1,54	2,00
Sum, kr.	-0,50	-0,96	0,46	0,00	1,40	0,94	1,47	1,01

Å leggje til rette for ei frådelling ved sal av tilleggsjord kan over tid gje ein bruksstruktur med stadig større landbrukseigedomar med tidlegare gardstun som blir brukt som bustad innimellom. Ei slik utvikling kan både ha miljømessige og driftsmessige utfordringar. Spreidd

²¹ <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/Vbyq3/familiebruket-er-fremtidens-jordbruk>

busetnad gjev meir transport, og drifta er enklare med store areal utan bustadareal innimellom.

8.7 God agronomi og klimagassutslepp

Slik som anna produksjon slepp landbruket ut klimagassar, men reknestykket er avansert for landbruket på dette området då landbruket også tek opp klimagassar. Det er naudsynt å ha eit heilskapsperspektiv i dette arbeidet. I samarbeid med næringa må det sjåast på moglegheiter for kutt i utslepp, utan at dette gir negative konsekvensar for garden sin økonomi og produksjonsvolum.

Det skjer mykje spanande innafor miljøvennleg omstilling i landbruket som kan gje positive effektar både i form av økonomiske innsparingar for bonden og som miljømessige vinningar.

Grøfting gir reduserte lystgassutslepp og reduserer jordpakking. Meir nedbør som følgje av klimaendringar gjev også meir behov for grøfting. Grøfting vil kunne gje vekst gjennom betre avlingar og dermed redusere behovet for nydyrking. Ei anna utfordring i denne samanhengen er at kortsiktige avtalar for leige av tilleggsjord ikkje motiverer til langsiktige tiltak som grøfting.

Hå kommune ønskjer å støtte opp under ei miljøvennleg utvikling med meir fokus på jorda som karbonlager. Me vil hente inn meir kunnskap om temaet og saman med næringa finne tiltak.

8.8 Økologisk landbruk i Hå

Interessa for å drive økologisk landbruk i Hå har vore låg. Av 430 søkjarar av produksjonstilskot i kommunen er det berre tre produsentar som driv økologisk. Desse

fordeler seg på eit bruk med mjølkeproduksjon, eit med ammekyr og ein grønsaksprodusent. Grønsaksprodusenten har økologisk drift som tilleggsnæring i drifta si.

Nasjonalt er det auka sal av økologiske landbruksprodukt. I Rogaland har tal driftseiningar med økologisk drift auka frå 44 i 2015 til 67 i 2021 (tal frå Debio.no). Også arealet som er godkjent for økologisk produksjon har auka, likevel på eit lågt nivå.

Eit lokalt nettverk med andre som driv økologisk ville ha vore positivt meiner økologiske bønder i Hå.

Hå kommune ønskjer å legge til rette for eit landbruk med høg og samstundes økonomisk og miljømessig berekraftig produksjon. Ein viss del økologisk landbruksdrift i Hå kommune vil kunne bidra til kunnskapsutvikling i heile kommunens si landbruksnæring. I økologisk produksjon vert det stilt ekstra krav til miljø og dyrevelferd, og erfaringar og kunnskap kan overførast til det konvensjonelle jordbruket, som ein «spydspissfunksjon» slik Landbruks- og matdepartementet sin nasjonale strategi for økologisk jordbruk tilrår. Å sikre god kunnskap om og respekt for økologiske produksjonsmetodar blant Hå-bøndene, vil også redusere risikoen for nedgang i etterspurnad etter konvensjonelt produserte landbruksprodukt dersom trenden med auka etterspurnad etter økologiske produkt held fram og kanskje blir sterkare. Kunnskap om økologiske produksjonsmetodar vil både kunne gjere ei eventuell etterspurnad driven omlegging i framtida enklare, og ikkje minst kan det bidra til at det konvensjonelle landbruket blir endå betre på å ivareta miljø og dyrevelferd slik at konvensjonelt landbruk framleis har sterk tillit hjå forbrukarane. Viktige føresetnader for å få til dette er at miljøet som driv økologisk er stort nok (lokalt og/eller regionalt) til å halde seg oppdatert på kunnskapsutviklinga på feltet. Det er også viktig at forholdet mellom bøndene som driv økologisk, og dei som driv konvensjonelt, er prega av eit mål om gjensidig læring.

8.9 Grønsaksproduksjon – unike føresetnader

Etterspurnaden etter norske grønnsaker er aukande, og som følgje av Koronapandamien har den auka sterkt i 2020.

Grunna gunstig klima og matjord med høg kvalitet er det i Hå kommune store areal som er svært godt egna for grønnsaksproduksjon.

Ein utfordring som ofte blir trekt fram i samband med oppstart av grønnsaker er utfordringar kring grossistavtalar. Ei anna utfordring kan vere stor nok lagerkapasitet.

Næringsstoff kan også tilførast gjennom bruk av biorest frå biogassproduksjon og auka grønnsaksproduksjon passar slik godt saman med dette.

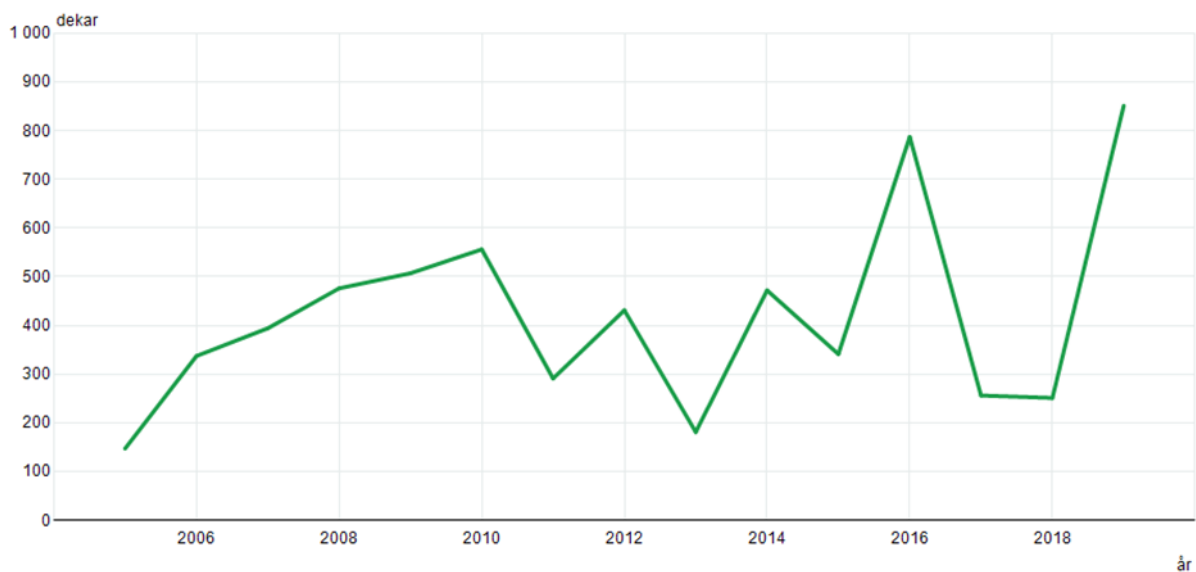
8.10 Nydyrking

Nydyrking er ein måte å utvide driftsgrunnlaget på garden eller å kompensere for jordbruksareal som blir omdisponert til andre føremål enn landbruk og landbruket si eiga nedbygging av jordbruksareal. kommunen må vere positiv til nydyrking og sjå på kva mogelegheiter som ligg i regelverket.

I kapittel 8.1.1 ser me at det er nær 25.000 dekar dyrkbar jord i Hå kommune. Over halvparten av dette er i dag innmarksbeite som allereie blir godt utnytta i jordbruket. Beiter spelar ei viktig rolle i både når det gjeld ein berekraftig matproduksjon og klimasmart landbruk. Dersom vi ønskjer å oppretthalde like mykje beiteareal som i dag står me att med eit nydyrkingspotensial på om lag 12.000 dekar. Men i dette talet er det ikkje teke høgde for areal som ikkje kan dyrkast, som til dømes områder med kulturminne og verna areal. Talet er difor i realiteten myke lågare. Sjå side 53 for meir om dette.

Dei siste 10 åra er det i følgje SSB, i gjennomsnitt godkjent ca. 450 dekar nydyrka areal kvart år (sjå nedanfor). Dette er vesentleg meir enn jordbruksareal omdisponert til andre føremål (sjå kapittel 8.2), og jordbruksarealet i Hå aukar altså kvart år. Om same årlege nydyrkingsaktivitet held fram vil potensialet vere brukt opp etter ca. 26 år. Deretter vil innmarksbeite bli redusert. Med same nydyrkingsaktivitet vidare, så vil det etter om lag 55 år frå no ikkje vere att verken innmarksbeite eller anna areal for dyrking i Hå kommune.

08123: Nydyrking, etter år. Hå, Godkjent nydyrka areal (dekar).

Kilde: Statistisk sentralbyrå

8.11 Samla vurderingar og strategi for jord og areal

Dei lange linjene viser at den svært kvalitetsrike matjorda i Hå vil vera ein ressurs som det vil vera enno meir press på, dersom nedbygginga held fram i same takt som i dag. Det gjer det svært viktig å redusera nedbygginga. I eit jordvernperspektiv bør langsiktig grense rundt tettstader forvaltast strengt.

Men, også landbruket si nedbygging av matjord må vurderast i lys av dei lange linjene.

Problemstillingane som blir synleggjort her, gjer det svært viktig å redusere nedbygginga av matjord i Hå. Langsiktig grense for landbruk må forvaltast strengt, medan målet heile tida må vere å redusere nedbygging av matjord, også der langsiktig grense ikkje beskyttar matjorda. Gjennom ny rullering av kommuneplanen vert desse problemstillingane tekne opp.

8 Jord og areal

Mål (*Dit skal me*)

Hå kommune har fokus på jordvern og berekraftig utnytting av matjord. Bruksstruktur og arealbruk gjer det mogeleg for Hå-bonden å følge med i den økonomiske, miljømessige og teknologiske utviklinga i Norge. Dette gjeld uavhengig av selskapsform, men familiebruket er den dominerande driftsforma også i framtida.

Strategi: (*Dette vil me/dette er vegen for å komme dit*)

- Hå kommune legg framover opp til eit auka fokus på matjordvern innanfor landbruket og ovanfor andre nærings- og utbyggingsinteresser.
- Hå kommune vil vurdere prinsippet om «jordvern i alle ledd» kor matjorda blir skjerna mot bruksendring og nedbygging til føremål både utanfor og i landbruket.

Tiltak: (*Slik vil me gjere det*)

I 2021 skal Hå kommune:

- Starte opp arbeidet med å innføre tiltaka for ivaretaking av matjord gitt frå *Regionalplan for Jæren og Søre Ryfylke*, som til dømes at det skal lagast eige jordvernmål for Hå kommune.
- I samarbeid med næringa ha fokus på å finne alternativ til landbruket si eiga nedbygging av matjord
Bruke moglegheitene som ligg i plan- og bygningslova til å regulere plassering av landbruksbygningar og anna nedbygging.
- I samarbeid med næringa finne gode løysingar og motivere til sambruk av landbruksvegar.
- Leggje til rette for auka grønnsaksproduksjon i kommunen gjennom inspirasjon og kompetansetiltak.
- Sikre gode rammevilkår for økologisk landbruk og bidra til godt samarbeid og kunnskapsutveksling mellom konvensjonelt og økologisk landbruk i kommunen.
- Hå kommune skal utarbeide ei oversikt over reel tilgjengeleg dyrkbar jord i kommunen.
- Undersøke moglegheiter for auka bruk av kortreiste råvarer og produkt i kommunen.

9 Prinsipp for saksbehandling av landbrukssaker (retningslinjer)

Prinsipp for behandling av landbrussaker er utarbeida for å sikre likebehandling, gi auka forutsigbarheit ved behandling av enkeltsaker og slik effektivisera saksbehandlinga.

Myndigheita til å treffe vedtak etter jordlova, konsesjonslova, skogbrukslova og odelslova, er delegert til kommunane, jf. *"Forskrift om overføring av myndigheit til kommunen, fylkeslandbruksstyret, Statsforvaltaren og Landbruksdirektoratet etter konsesjonslova, jordlova, odelslova og skogbrukslova"*, F-1049, av 28.11.2003. Klagesaker blir normalt avgjort av statsforvaltaren, jf. rundskriv M-6/2003.

Plan- og bygningslova (PBL) er det overordna lovverket som regulerer bruk av areala. Mange tiltak må ha godkjenning etter både PBL og landbrukslovane som blir omtala i dette kapitlet. Til dømes må søknad om deling av landbrukseigedom godkjennast etter både jordlova og PBL. Godkjenning etter eit lovverk gir ikkje automatisk godkjenning etter eit anna lovverk.

Prinsipp for sakshandsaming er laga med forutsetning om eventuelle endringar som kan førekoma i planperioden.

Kommunane skal utøve eit lokalt skjønn og forvalte dei landbrukspolitiske verkemidla til ei kvar tid innan rammene av nasjonal politikk, lover, forskrifter og retningslinjer.

Kommunal planstrategi bør fyljast opp, slik at primærnæringa sine ynskjer og behov for arealbruk vert synleggjort.

Jord og areal

Deling av landbrukseigedom

Heimel	<p>Jordlova §12 fastset at deling av eigedom som er eller kan nyttast til jordbruk eller skogbruk må godkjennast av departementet. Med eigedom meines òg rettigheitar som ligg til eigedomen og partar i sameige. Avgjerder gjeld òg forpaking, tomtefeste og liknande leige eller bruksrett til del av eigedom, når retten er stifta for lengre enn 10 år eller ikkje kan seiast opp av eigar.</p> <p>I tilfelle der føremålet med frådelinga òg vedkjem bruksendring av dyrka og dyrkbar jord, skal òg retningslinjene og føremålet med jordlova sin §9, bruksendring, vurderast i saka. Dersom produktiv ungskog vert påverka av tiltaket er det også eit krav om samtykke etter skogbrukslova § 50.</p>
Bakgrunn	<p>Grunnlaget retningslinjene må sjås i samanheng med, er jordlova sitt siktemål om å verne produktive areal. Det er i nasjonen sin interesse at dyrka og dyrkbar jord ikkje vert nytta til føremål som ikkje tar sikte på jordbruksproduksjon. Det er eit hovudmål å styrke driftseiningane, og motverke at dei svekkast ved frådeling. Delingsforbodet skal sikra og samle ressursane på bruket for noverande og framtidige eigarar</p>
Handsaming	<p>Delingssaker vert saksbehandla etter både jordlova og plan- og bygningslova. Rekkefylja vert avgjort ut i frå kva lovverk som er mest inngripande i saka. I tilfelle med delingssøknad forankra av føresegner i kommune- eller reguleringsplan, eller ved frådeling av bustad ved bruksrasjonalisering, kan søknaden handsamast etter plan- og bygningslova og jordlova i same sak.</p> <p>Gebyr for jordlovsbehandling av delingssaker er kr. 2000. Beløpet må vere innbetalt før søknaden kan handsamast.</p>
Retningsliner for delingssaker	<p>I utgangspunktet er det ikkje tillat å dele opp landbrukseigedomar. Det kan gis samtykke til deling dersom eit av følgande vilkår er oppfylt:</p> <ul style="list-style-type: none">a) At delinga legger til rette for ein tenleg og variert bruksstruktur,b) At delinga er teneleg av omsyn til arealressursane,c) At delinga fører til ei driftsmessig god løysing,d) At delinga ikkje fører til drifts- eller miljømessige ulemper for landbruket i området. <p>I tillegg vert følgjande retningslinjer lagt vekt på i Hå:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • At frådellinga fører til god eigedomsstruktur • At frådellinga fører til styrking av aktive bruk • At frådellinga ikkje fører til etablering av hobbybruk (mindre enn 35 dekar dyrka jord) • Bruk som ikkje er i aktiv sjølvstendig drift og er under 150 dekar dyrka jord, bør selje alt eller ingenting som tilleggsjord ved bruksrasjonalisering • Regionalplan og kommuneplan gir føringar om at bustadtomter i hovudsak ikkje bør være større enn 1 dekar ved bruksrasjonalisering (Hå lista og FRP vil ha dette pkt. vekk. I staden vil de ha følgjande pkt: I frådellingssaker har tun, hage og bygningar ei naturleg grense mot jordbruksjord. Ein må difor utvise stor grad av skjønn i desse sakene.) • At driftsbygningar bør i hovudsak følge med jordbruksareala. (Hå lista og Frp ønsker følgjande setning: I delingssaker er det opp til seljar og kjøpar å avgjerda eigarforholdet til driftsbygningane) • At driftsbygningar som er ikkje er eigna for landbruksproduksjon (og der riving ikkje kjem i konflikt med kulturminneomsyn) bør fjernes. • Forslag frå Hå lista og FRP: (Mindre driftsbygningar som ikkje fører til at tomtene blir for store kan følge med boligeigedomen. Det kan søkjast om å få etablere anna aktivitet i frådeltte bygningar. Det kan ikkje søkaste om utviding av bygningar). <p style="color: red;">REF. Arbeidsgruppa frå UTN</p>
--	---

Driveplikt

Heimel	Reglane om driveplikt gjeld alle eigarar av jordbruksareal. Etter jordlova § 8 har eigarar av eigedom med jordbruksareal driveplikt i heile eigartida. Dette gjelder alle som eig slik eigedom frå 1. juli 2009. Driveplikta kan oppfyllest ved at arealet vert leigd vekk. Avtalen skal vere for minst 10 år og vere skriftleg. I sameige har kvar enkelt sameigar driveplikt.
Bakgrunn	<ul style="list-style-type: none"> • Jordbruksareal er fulldyrka jord, overflatedyrka jord og innmarksbeite. Dersom eigedomen har slikt areal, er det driveplikt, uansett storleik på arealet. Driveplikta varer gjennom heile eigartida, frå overtaking til eigedomen blir overdregen til andre. • Fulldyrka jord, er jord som er dyrka til vanlig pløyedjupne og som kan nyttas til åkervekstar eller eng som kan fornyast ved pløying. Overflatedyrka jord er jord som for det meste

	<p>er rydda og jamna i overflata slik at det kan utførast maskinell hausting.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Driveplikta gjeld ikkje skog. Drift av skog er underlagt skogbrukslova. <p>Driveplikta kan fyljast opp på to måtar – gjennom sjølv å drive jorda eller leige vekk areala. Innan det er gått 1 år frå overtaking av eigedomen, må eigar bestemme seg for om hen ynskjer å drive jorda sjølv eller å leige vekk arealet.</p>
Handsaming	<ul style="list-style-type: none"> • Jordlovas føresegner om driveplikt inneber at du har plikt til å drive eigedomen så lenge du eig den. Dette gjelder frå tidspunkt frå overtaking fram til eigarskapet ved sal vert overført til andre. Etter overtaking har du som eigar eitt år på å bestemme deg for om du sjølv vil drive eigedomen, eller oppfylle driveplikta gjennom å leige vekk jorda. Jordbruksarealet skal leigast bort som tilleggsjord i minst 10 år. Avtalen må gi gode driftsmessige løysingar. Leigeavtalen skal vere skriftlege, og leigar kan ikkje seie opp kontrakten i leigeperioden. Ved misleghald kan kontrakten verte oppheva. Avtalar som gir dårlege løysingar driftsmessig kan følgast opp som brot på driveplikta. Kommunen kan då gje pålegg om å leige bort jorda for en periode på inntil 10 år. Dersom ein vel å ikkje rette seg etter påbodet, kan kommunen inngå avtale om å leige vekk heile eller delar av eigedomen for ein periode på inntil 10 år. • Døme på ei driftsmessig god løysning er for eksempel å leige vekk areal til næraste nabo. Personlege forhold forsvarar ikkje dårleg driftsmessige løysingar. Nabo er næraste aktive gardsbruk som treng jordbruksareal. • Det er mogleg å søkja om fritak frå driveplikta. Kommunen kan gje varig fritak eller fritak for ein viss periode. Kommunen kan òg lempe på kravet til skriftleg avtale og avtaleperioden sin lengde. Det same gjeld kravet om at avtalen skal innebere ei driftsmessig god løysing.
Retningsliner for forvaltning av driveplikta	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunen held register over godkjente leigekontraktar, og sender førespurnad til utleigar om vidare drift når leigekontraktar går ut. • Framleige av leigeavtalar skal vere i samråd med utleigar. • Kommunen sender ut orientering om driveplikta til alle som eig jordbruksareal, men som ikkje driv denne sjølv. • Kommunen kan godkjenne kortare leigeperiodar enn 10 år der det er planlagt generasjonsskifte eller bruksrasjonalisering. I einsskilde tilfelle kan munnlege avtalar akseptertast (organisert skifteteigar ved grønsaksproduksjon).

Nye bygningar på landbrukseigedomar

Heimel	Jordlova §9 (omdisponering, bruksendring), skogbrukslovens §50, plan- og bygningslova (PBL) §§ 20-1 (tiltak som krev søknad og godkjenning), 20-2 (tiltak som krev søknad og godkjenning og som kan fremjast av tiltakshavar).
Bakgrunn	<p>I LNF- områder er det, etter PBL, ikkje tillate med anna bygge- og anleggsverksemd enn den som har direkte tilknytning til landbruket/ stadbunden næring.</p> <p>Følgjande bygningar og anlegg går inn under LNF- kategorien:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Driftsbygningar i landbruket, dvs. ordinære bygningar som er nødvendig i samband med drift av eigedomen. • Våningshus/kårhus som er naudsynt av omsyn til drifta av garden. • Andre bygningar og anlegg vert nytta i samband med gardsbruk/husdyrhald og/eller anna næringsverksemd knytt til jordbruk og skogbruk. <p>I dei tilfella der bygninga/anlegget er i tråd med LNF-føremålet, dvs. at det er behov for bygning/anlegget i samband med landbruksverksemd, er tiltaket i tråd med kommuneplanen sin arealdel. Tiltaket skal handsamast etter PBL (§§ 20-1 eller 20-2) der det er nødvendig.</p>
Handsaming	<p><u>Våningshus:</u></p> <p>Landbrukskontoret gjer ei vurdering ut i frå behovet i drifta på eigedomen. Det blir lagt til grunn driftsanalyse for arbeidsbehov på gardsbruk med ulike produksjonar utarbeida av NIBIO. Bustad nr. to må vurderast særskilt dersom det t.d. er fleire familiar som driv med husdyr- eller planteproduksjon i samdrift eller i fleire føretak med meir enn fire årsverk. Det er ikkje nødvendig å søke bruksendrings-samtykke etter jordlova § 9, men tiltaket er søknadspiktig og blir handsama etter PBL § 20-1.</p> <p><u>Kårhus:</u></p> <p>Landbrukskontoret vurderer behovet knytt til drifta av eigedomen. Er det behov for meir enn to årsverk på eit bruk, vil det gje grunnlag for bygging av kårhus. Det er ikkje nødvendig å søke bruksendrings-samtykke etter jordlova § 9. Tiltaket er søknadspiktig og blir handsama etter PBL § 20-1.</p> <p><u>Driftsbygning:</u></p> <p>Landbrukskontoret vurderer om det er behov for bygningen i samband med drifta av eigedomen. I søknad om oppføring av nye driftsbygningar skal ulike tiltak vurderast for å oppnå minst mogleg nedbygging av matjord. Sjå nye retningslinjer for LNF område pkt. 7.2.5 i Regionalplan Jæren og Søre Ryfylke.</p>

	<p>- I byggesøknadar som omhandlar produksjon der det er behov for leige av spreieareal vert det krav om skriftleg avtalar om mottak av gjødsel. Varigheit for avtalen skal vere minst fem år. –</p> <p>Det er ikkje nødvendig med bruksendringssamtykke etter jordlova § 9. Tiltaket skal byggemeldast etter PBL §20-1, § 21-2 og § 21-3.</p> <p><u>Støl, jakt- og gjetarbu eller naust:</u></p> <p>Landbrukskontoret vurderer om det er behov for bygningen i samband med drifta av egedomen. Det er ikkje nødvendig med bruksendringssamtykke etter jordlovens § 9. Tiltaket skal byggemeldast etter PBL § 20-1, § 21-2 og § 21-3.</p>
Retningsliner for våningshus	<ul style="list-style-type: none"> • Huset skal plasserast inntil eksisterande tun på egedomen. På grunnlag av at bygningen er nødvendig for den daglege drifta av egedomen, og ut i frå eit jordvernsiktemål. • Ved vurdering skal det leggest vekt på om tunet er egedomen sitt driftssentrum og om brukar mottek produksjonstilskot
Retningsliner for kårhus	<p>Det kan godkjennast bygging av kårhus dersom det er naudsynt for å sikre kontinuerleg og forsvarleg drift av egedomen. Plassering av kårhus skal vere i nær tilknytning til tunet på garden for å unngå spreidd busetnad og nedbygging av matjord.</p>
Retningsliner for driftsbygningar	<ul style="list-style-type: none"> • Det kan gis godkjenning til bygging av driftsbygning når det av omsyn til drifta er behov for det. • Reiskapshus: 1) Ikkje sjølvstendig drift av areal, storleik inntil 250 m². 2) Vanleg drift av areal med eige maskinpark, storleik inntil 750 m². 3) Drift av eige areal og i tillegg drift av maskinstasjon, storleik inntil 1000 m². <p>Driftsbygningar skal ha ei plassering som gjer at bygget vert ein naturleg del av det tradisjonelle gardsmiljøet. Her under skal det vurderast riving av gamle bygg for å gje plass til nye bygg og spare matjord.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Riving av gamle bygningar er søknadspliktige og skal avklarast i forhold til eventuelle kulturminneomsyn • Kommunen kan angi anna plassering enn det som er søkt om på grunnlag av omsyn til beitetilgang, og jordvern.

Heimel	Forskrift om nydyrking av 02.06.2020, nr 1115
Bakgrunn	Det er lang tradisjon for å styrka driftsgrunnlaget for fôrproduksjon med nydyrking. Nydyrking reduserer behovet for leigejord, minskar behovet for innkjøp av grovfôr og utvidar driftsgrunnlaget og spreiearealet på garden. Nydyrking styrkar sjølvrådet. Bonden vil bringe garden vidare, i ein betre stand enn då bonden tok over drifta.
Handsaming	<p>Kommunen skal vere positive til berekraftig nydyrking, der det er behov for å styrke driftsgrunnlaget på gardsbruk med husdyr- eller planteproduksjon eller ved behov for økt spreieareal. Dette inkluderer tiltak som kan redusere transport på grunn av leigejord med stor avstand frå driftssenteret.</p> <p>Kommunen skal vere positiv til å vurdere berekraftig nydyrking på uproduktive areal der matjord vert flytta på grunn av bruksendring av dyrka jord ved bygging av landbruksbygg eller til anna føremål enn landbruk.</p> <p>Alle nydyrkingstiltak er søknadspliktige og skal avklarast i forhold til eventuelle kulturminne, natur- og miljøverdiar.</p> <p>Berekraftig nydyrking er når tiltaket ikkje er i så stor konflikt med miljø- og naturverdiar, at det vil føre til irreversible skade på desse eller på anna måte er i konflikt med nydyrkingsforskrifta.</p>
Retningsliner for nydyrking	<ul style="list-style-type: none"> • Nydyrking der det er behov for å styrke driftsgrunnlaget i husdyr- og planteproduksjon eller ved behov for økt spreieareal har prioritet. • Søknadar om nydyrking i område med registrerte kulturminne vert sendt på høyring hjå kulturminnemyndigheit, og der det er registrert natur- og miljøverdiar vert søknaden også sendt til Statsforvaltaren i Rogaland. • Er det god dokumentasjon om kultur-, natur- og miljøverdiar skal nydyrkinga tilpassast desse verdiane. Der tiltaket kjem i konflikt med natur- og miljøverdiar kan kommunen påleggja avbøtande tiltak, eller setja vilkår. • Kommunen skal vurdere om det er nødvendig med konsekvensutgreiing i forhold til natur- og miljøverdiar. Søkjaren må varslast om dette. Kostnad ved dette tilfall søkjaren. <p>Kravet om 6 meter urørt kantsone mot vassdrag ved nydyrking skal overhaldast og kontrollerast.</p>

Heimel	Forskrift om planlegging og godkjenning av landbruksvegar av 28.05.2015, nr 550
Bakgrunn	Føremålet med forskrifta er å sikre at planlegging og bygging av landbruksvegar skjer på en måte som skal gi gode landbruksfaglege heilskapsløysingar. Det skal på same tid leggast vekt på omsyn til miljøverdiar som naturmangfald, landskap, kulturminne, friluftsliv, jordvern, omsyn til flaumfare, erosjon og lausmasseskred, samt andre interesser som blir råka av nye landbruksvegar. Søknad om landbruksvegar skal sendast kommunen på skjema tilgjengeleg på Landbruksdirektoratet sine nettsider.
Handsaming	Kommunen skal vere positiv til å godkjenne markavegar i jordbruksareal for å redusera jordpakking og unødige køyring på jorda. Planlagde vegar må teiknast på eit kart. Alle tiltak i jordbruksareal må avklarast i forhold til eventuelle kulturminne og natur- og miljøverdiar og jordvernomsyn.
Retningsliner for landbruksvegar	<ul style="list-style-type: none"> • Ved godkjenning av nye vegar skal det takast omsyn til miljø og jordvern i forhold til plassering og utforming av veganelegg. • For å handsame søknader om landbruksveg etter forskrift om slike vegar må minst 50 % av føremålet med vegen vere jord- eller skogbruksdrift. • Alle typar vegar til landbruksføremål er søknadspliktige, uansett lengde.

Massefyllingar – gjenbruksjord

Heimel	<p>Plan- og bygningslova (PBL) §§ 20-1 (tiltak som krev søknad og godkjenning), 20-2 (tiltak som krev søknad og godkjenning og som kan forstås av tiltakshavar).</p> <p>Forskrift om nydyrking av 15.05.1997</p>
Bakgrunn	<p>Ved oppføring av nye bygningar på dyrka- eller dyrkbar jord og ved omdisponering av dyrka jord til anna føremål enn landbruk, blir det nå sett krav om at matjorda som blir fjerna, vert brukt til å dyrke mindre produktive eller uproduktive areal i kommunen.</p>
Handsaming	<p>Det kan bli gitt godkjenning til fylling av reine jordmassar som jordforbetringstiltak på eksisterande dyrka jord. Der dyrka jord er tidlegare myr bør massen ikkje blandast med myrjorda, men leggest oppå som eit lokk for å redusere utslepp av klimagass.</p> <p>I forkant av masseflytting skal det vurderast om det er risiko for sjukdomsspreiing og spreing av uønska eller svartlista artar.</p> <p>På innmarksbeite kan det fyllast med rein jordmasse for å betre beite. Når eit beite endrast, må tiltaket vurderast som nydyrkingssøknad.</p> <p>Alle tiltak i jordbruksareal må avklarast i forhold til eventuelle kulturminne og natur- og miljøverdiar.</p> <p>Ved gjenbruk av matjord må det ligge føre plan om korleis jorda skal brukast på nytt. Planen må godkjennast av landbrukskontoret.</p>
Retningsliner for massefyllingar som jordforbedringstiltak	<p>Ansvarleg tiltakshavar for gjenbruk av dyrka jord har ansvar for at:</p> <ul style="list-style-type: none">• Jorda som vert omdisponert skal nyttast til å dyrka mindre produktive eller uproduktive areal i kommunen.• Massefylling på dyrka jord skal i hovudsak ikkje vere tjukkare enn 100 cm og ikkje større i areal enn 25 dekar. Er det meir enn 25 dekar må det søkjast om dispensasjon etter PBL. Tiltaket blir handsama som nydyrkingssak. Blir produksjonsarealet ute av drift i meir enn ein vekstperiode, skal tiltaket handsamast som dispensasjonssak etter PBL.• Massefylling på innmarksbeite og utmark skal ikkje i gjennomsnittet vere tjukkare enn 100 cm og ikkje større enn 50 dekar utan at det må søkjast om dispensasjon. Massefylling på beite skal handsamast som nydyrkingssak. Blir produksjonsareal ute av produksjon i meir enn ein vekstperiode, skal tiltaket handsamast som dispensasjonssak etter PBL.• Massefylling med meir masse og større areal på dyrka jord, beite og utmark, skal handsamast som dispensasjonssak etter PBL, eller reguleringsplan.

Tiltak i kulturlandskapet

Heimel	Forskrift om produksjons- og avløysartilskot i jordbruket av 29.06.2015, nr. 802. Rundskriv nr. 2014/29 og vannressurslova.
Bakgrunn	<p>Føremålet med areal- og kulturlandskapstilskotet er å bidra til å skjøtte, vedlikehalde og utvikla kulturlandskapet gjennom aktiv drift.</p> <p>Føremålet med miljøkrava er å bidra til ein meir miljøvenleg jordbruksproduksjon ved ivaretaking av miljøverdiar i landbruket sitt kulturlandskap. Miljøkrava er nå absolutte vilkår for å ha rett på areal- og kulturlandskapstilskot.</p> <p>I § 4 om tilskot til jordbruksareal står det m.a. i fjerde ledd: <i>"Det kan ikkje gis tilskot dersom det er gjort endringar som forringar kulturlandskapet, utan godkjenning frå kommunen"</i>.</p>
Handsaming	<p>I å forringe kulturlandskapet ligg tiltak som grip inn i og endrar det særeigne landbrukslandskapet</p> <p>Med kulturlandskapet vert det meint både landskapsbilde, mangfaldet i naturen og kulturhistoriske verdiar.</p> <p>Eksempel på inngrep er:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Oppdyrking av kantsoner, skogbryn og andre restarealer mot Innmark. - Fjerning av åkerholmar, steingardar og gamle rydningsrøysar - Oppdyrking eller fjerning av ferdsselsårer. - Tiltak i utvalde naturtypar etter naturmangfaldlova som ikkje er i tråd med godkjent tiltaksplan. - Planering av jordbruksareal under ein daa. - Kanalisering og lukking av elvar, bekkar og grøfter. - Sprøyting av kantvegetasjon og åkerholmar, med mindre dette er eit ledd i skjøtsel av kulturlandskapet. <p>Lista er ikkje fullstendig.</p> <p>All grøfting i beite må avklarast med kommunen i forhold til kulturminne- og naturverdiar.</p>
Retningsliner forkulturlandsskapstiltak	<ul style="list-style-type: none"> • Kommunen kan på førehand godkjenne slike inngrep når anna regelverk ikkje er til hinder for det, og

	<p>dersom det aktuelle inngrepet gir ei endring i betydelege driftsmessige ulemper for føretaket.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rogaland fylkeskommune skal kontaktas i samband med hogstaktivitet, også ved hogst i område der det ikkje er kjende kulturminne. • Skiftegardar skal som hovudregel ikkje bli fjerna. Andre steingardar vert vurdert etter kriteria: Tilstand, synsverdi / bruksverdi, grad av ulempe for drifta og kulturminneomsyn. Heimel: Kommuneplan for Hå, forskrift om produksjonstilskot • I omgrepet «<i>betydeleg driftsmessige ulempe</i>» ligg det at ulempe for jordbruksføretaket må vere av ein kvalifisert art. • Kommunen må føreta ei konkret vurdering av om fordelene for føretaket er så stor at det allmenne omsynet til kulturlandskapet må vike. • Funksjonane til kantsoner skal ivaretakast og styrkjast som leveområde ved å sikre samanhengande kantsoner. <p>Kravet om to meter kantsoner mot vassdrag skal overhaldast og kontrollerast.</p>
--	---

Konsesjon

<p>Heimel</p>	<p>Hovudregel er at erverv av fast eigedom krev konsesjon. Unntak frå konsesjonsplikt er omtala i §§ 4 og 5. I § 5 er konsesjon ikkje nødvendig når ervervar er ektefelle, i nært slektskap eller svogerskap til seljar. I § 4, er konsesjon nødvendig ved erverv av:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Enkelttomter utan bygningar større enn to dekar godkjent frådelt etter plan- og bygningslova og jordlova. 2. Eigedomar større enn 100 dekar, med bygningar, eller der meir enn 35 dekar av arealet er fulldyrka jord og/eller meir enn 500 dekar produktiv skog <p>Føremålet med føresegnene er å regulera og kontrollera omsetninga av fast eigedom for å oppnå eit effektivt vern om landbruket sine produksjonsareal og slike eigar- og bruksforhold som er mest gagnlege for samfunnet. Dette bl.a. for å sikra:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Om den avtalte prisen stør ei samfunnsmessig forsvarleg prisutvikling. 2. Om ervervar sitt formål vil ivareta omsyn til busetnad i området. 3. Om ervervet gir ei god driftsmessig løysning.
----------------------	--

	<p>4. Om ervervar er skikka til å drive eigedomen.</p> <p>5. Om ervervet tek omsyn til ei heilskapleg ressursforvaltning og kulturlandskapet.</p>
Handsaming	<p>Ordinært gebyr for konsesjonshandsaming er kr 5000. Ved søknad om konsesjon må det gjerast greie for føremålet med ervervet. Skøyte, kjøpekontrakt, leigekontrakt e.l. samt takst skal leggst ved så sant slike dokument eksisterer.</p>
Retningsliner for handsaming av søknad om konsesjon	<p>Ved handsaming av søknad om konsesjon må føremålet med ervervet harmonere med dei omsyn lova skal sikra. I tillegg blir det i Hå lagt vekt på fylgjande retningsliner:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det er eit krav om at søker har til hensikt å bu på og drive eigedomen. Normalt er personleg buplikt eit vilkår for konsesjon for landbrukseigedomar som er over 35 dekar dyrka jord eller overflatedyrka jord og/eller meir enn 500 dekar produktiv skog. Det kan òg bli godteke at søkaren bur på nabogarden og driv eigedomen som tilleggseigedom. • Det kan i særskilde tilfelle bli gitt upersonleg buplikt dersom søkaren bur i kommunen. • Det kan i særskilde tilfelle gis utsatt frist for å oppfylle buplikt inntil 5 år. • Omsynet til landbruksnæringa, slik som driftsmessige gode løysingar og pris, skal ha særleg stor vekt i område som er klassifisert som særleg verdifullt landbruksområde. <p>Ved priskontroll skal følgjande prisvurdering ligge til grunn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pris på jord skal vurderast utifrå avkastninga arealet kan gi med følgjande maksimal prisar: • Mindre god jord = kr 9000 • God jord = kr 12000 • Svært god jord = kr 15000 • Svært god grønsaksjord = kr 18000 • Veiledande pris for jordkvalitet er med omsyn til de nyaste jordsmonnanalysane frå NIBIO. • Verdien kapitaliserast med den rentefoten som er gjeldande til ei kvar tid. Noverande rentefot er 4 %.

	<ul style="list-style-type: none">• Tilleggsjord kan tilleggas 50 % i pris.• Pris på bygninger blir vurdert ut i frå nedskreven byggekostnad og justeringar i forhold til alder, slitasje og krav om dyrevelferd. Mjølkekufjøs kan også bli justert ytterlegare dersom det ikkje er registrert mjølkekvote på eigedomen.• På eigedomar med buplikt kan det settast buverdi på eigedomen med inntil kr 1 000 000.• Angående andre verdier vises det til rundskriv M-3/2002. <p>REF UTN 011/21</p>
--	---